

BUITEN

11^E JAARGANG N^O. 36.

ZATERDAG 8 SEPTEMBER 1917.

Foto C. Steenbergh.

VAN WEILAND TOT TUIN. IN DE PERGOLA.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

DE BELANGWEKKENDE GESCHIEDENIS VAN MEVROUW Balfame, door Gertrude Atherton (36)	BLZ. 422
EEN NIET UITGEVOERD HAVEN-ONTWERP, door Mr. A. Loosjes, geïllustreerd	BLZ. 424—425
VAN WEILAND TOT TUIN, door de K., Geïll.	BLZ. 421, 426—429
HET OUDE KABINETJE, door A. B. (Slot)	BLZ. 426
DE AMMOPHILA'S (RUPSENDODER), door J. H. Fabre, (vert. door G. H. Prinsen Geerligts)	„ 428
BOEKBESPREKING, door J. Daalder Dzn., Geïll.	BLZ. 430—431
HET AMERIKAANSCH DUEL, door Ewald Gerhard Seeliger (42)	BLZ. 431
HET PALEIS VAN DEN STADHOUDER AAN DE PIAZZA GRANDE TE TRIËST, illustratie	„ 432

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „Voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

Afzonderlijke nummers: Prijs 25 cts.

De belangwekkende geschiedenis van Mevrouw Balfame

(36) DOOR GERTRUDE ATHERTON.

„**M**AAR ik heb op den man gevuurd. Ik wist nauwelijks dat ik schoot, voordat ik den revolver in mijn hand voelde afgaan. Misschien werd het me wel gesuggereerd door die loerende gestalte, die zoo dicht bij mij was, en die op moord bedacht was. Misschien voelde ik enkel dat ik moest — moest — ik heb nooit kunnen analyseeren wat ik in die vreeselijke oogenblikken eigenlijk voelde. Maar het komt er ook niet op aan. Ik heb het gedaan. En jij? Je weet dat ik schoot met de bedoeling om te doden. Hadt je dat dadelijk begrepen?”

„O ja. Maar dat komt er nu niet op aan. Natuurlijk was je niet normaal. Je hersenen werkten niet normaal, zooals meestal ook het geval is met menschen, die bijvoorbeeld zich een weg naar buiten worstelen uit een brandend theater. Ik wou alleen dat je het mij verteld hadt. Ik — dat wil zeggen, het is nooit fair je verdediger in het duister te laten.”

„Je bedoelt dat je wilde dat ik niet gelogen had!” Met snelle intuïtie begreep ze hem. „Vandaag wilde ik niet meer liegen, maar toen — ik was toen erg klein, naar het mij nu toelijkt. Maar al ben ik er nog ver van af een ideale vrouw te zijn, — ik ben toch nog niet erbarmelijk genoeg om jou voor me te laten sterven. O, je bent veel te goed voor me. Ik had nooit kunnen denken dat een man tegenwoordig nog zoover zou kunnen gaan voor een vrouw. Ik dacht dat dat alleen in de boeken zoo gebeurde. . . .”

„De grootste onzin wordt geïnspireerd door de voorvallen van het leven — dat vrijwel hetzelfde is in de boeken zoowel als er buiten. En ik voor mij geloof dat de mannen niet erg veranderd zijn sedert de wereld begon, tenminste wat betreft het zich als zotten aanstellen als er een vrouw in het spel is.”

Terwijl ze daar met een hand vast op de tafel gedrukt stond, was zij veel meer dan een oogenblik tevoren onder den indruk van vrees, alhoewel zij uiterlijk kalm was. Binnen deze gevangenis-muren was zij ver boven zichzelf uitgestegen, doch zij zag nog steiler hoogten voor zich, en zij was hier verheugd over.

„Dan,” zeide zij kalm, „moet ik je uit den droom helpen. Vóór ik uitging, had ik dat glas limonade klaargemaakt, en er vergif in gedaan. Ik was al verscheidene weken van plan hem te doden als zich een gunstige gelegenheid voordeed. Ik had een onnaspeurlijk vergif van Dr. Anna gestolen — uit dat schoorsteenkastje, dat Cassie beschreef. Je ziet dus dat ik feitelijk een moordenaar ben, en nog wel in koelen bloede, zelfs al werd de daad bedreven door een ander, door een eigenaardige ironie van het lot. Geloof je nu nog dat ik waard ben om je leven voor te geven, en voor mij naar den electrischen stoel te gaan?”

„Ik stel je voor, verder praten hierover uit te stellen tot het

noodig blijkt, — als het dat ooit doet. Ik verwacht vast en zeker dat je vrijgesproken zult worden. Vertel me eens” — hij keek haar nieuwsgierig aan, want hij giste iets van haar innerlijken strijd en verachtte zichzelf er des te meer om, dat hij er slechts belang in stelde, zooals iedere goede advocaat wel belang moet stellen in de menschelijke natuur, — „zou je hetzelfde nogmaals in koelen bloede kunnen doen?”

„Neen — niet op die manier — nooit. Onder dezelfde provocatie zou ik een pistool kunnen afschieten — en dat is al erg genoeg.”

„O neen. Het is enkel het verbreken van banden, die je een heel leven lang gekneld hebben.”

„En zou je durven zeggen, dat je me nog wenscht te trouwen?”

„Ja,” antwoordde hij vast. „Zeker doe ik dat.”

„Ah!” Wederom vroeg zij zich af of hij haar nog lief had. Doch zij was te zeker van hem geweest en van haarzelve om meer dan een kort oogenblik twijfel te voeden. Zij was tot de slotsom gekomen dat hij haar enkel aan haar woord had gehouden, en zij kende het specialiseerend instinct van den drukken Amerikaan. Zij had zich inderdaad afgevraagd, of dit niet het krachtigste instinct was dat hij bezat. En niettegenstaande haar pasgeboren nederigheid, had zij niets verloren van haar zelfvertrouwen als vrouw. Vagelijk voelde zij, dat zij eenigszins in de achtung van dezen man was gedaald, doch zij vertrouwd op den tijd en op haar eigen bekoorlijkheid om dezen indruk te doen vervagen. Want zij had besloten hem te trouwen. Niet alleen zou dit de wijste partij zijn na haar vrijpraak — als zij het tenminste een behoorlijken tijd daarna deed — doch in haar slapeloze uren was zij tot de conclusie gekomen, dat zij dezen knappen, ridderlijken jongeman liefhad zoo veel als het in haar vermogen lag om iemand lief te hebben.

En na al deze vreeselijke dingen, en de vele veranderingen die zij in haar hadden gewrocht, wenschte zij gelukkig te wezen.

Hij had zijn hoed opgenomen. Zij ging snel de kamer door, en legde haar hand op zijn arm. „Ik zou ook maar een enkel woord van hofmakerij in de gevangenis niet kunnen verdragen,” zeide zij, terwijl zij liefstallig tegen hem glimlachte, hoewel haar oogen ernstig waren. „Maar het is niet meer dan eerlijk je nu te zeggen, dat, als ik word vrijgesproken, ik je zal trouwen.”

En met het pijnlijk besef, dat hij niet den geringsten aandrift voelde, om haar ongehoorzaam te worden en haar in zijn armen te nemen, boog hij zich over haar hand en kuste deze met koude lippen, doch met een vertoon van volmaakte wellevendheid.

„Daar ben ik blij om,” zeide hij, en ging heen.

XXXIV.

Rush sliep tot twee uur den volgende dag, na een nacht die was doorgebracht in het Paradijs Hotel in voortdurend consult met twee zijner toekomstige partners; zij waren den geheelen Zaterdag in de gerechtszaal te Dobton geweest. Ook had hij ontdekt, dat de jury zich na het diner in den wintertuin van het hotel vermaakte, en geenszins bijeenhokte. Hoewel zij nominaal onder bewaking stond, zou het zeer gemakkelijk zijn geweest aan een van hen een briefje te doen toekomen. Verder had hij ontdekt, dat aan twee hunner was toegestaan te telefoneeren en dat zij de cel alleen hadden mogen binnegaan. Er was hem verder niets medegedeeld omtrent de plannen van Cummack en andere vrienden van zijn cliënt om de jury op hun hand te krijgen — en hij had dergelijke confidenties inderdaad niet aange-moedigd; doch hij zag in dat, zoo de vijand wenschte gebruik te maken van omkoopingsmethoden, deze niet ingewikkelder behoeften te zijn dan die van de mannen die zooveel meer te verliezen hadden als zij betrappt werden.

De nacht was doorgebracht met het bespreken van de zaak; zelfs had hij heel genoeglijk een uurtje met den officier van justitie zitten praten, die zichtbaar milder werd Zaterdags na vijf uur. En toen Rush den volgende middag wakker werd, besloot hij onmiddellijk zich de geheele zaak tot 's Maandags uit het hoofd te zetten. Hij zou naar de bosschen gaan en alleen zijn eigen gedachten denken. Het zouden ongetwijfeld naargeestige gedachten zijn, doortrokken van cynisme, waarvan hij zelf het mikpunt was.

De heldere winterzon scheen door de dicht-bijeenstaande boomtoppen en op het glinsterende pas-gevallen sneeuwdek. De grond was hard en wit; de takken der boomen hingen zwaar neer van den sneeuwlast. Geen enkel geluid verbrak de wintersche stilte dan zijn eigen schreden op de wintersneeuw. Hij had een dikke, witte trui aangetrokken en een muts opgezet, daar hij van plan was uren lang rond te dwalen, en zijn nerveuse handen staken in zijn zakken. Hij geloofde dat hij wel heelemaal alleen in de bosschen zou zijn, want in den winter trok alles op Zondag naar de Country-Club en de uitspanningen langs den weg. En de tram, die langs het bosch liep, ongeveer een kwartier verder, was leeg geweest, op hemzelve na.

Zijn gelaat stond strak tot hij diep in de bosschen was, en toen werd het vertrokken door een aanval van woede en walging, en eindelijk legde ook dit zich tot een uitdrukking van diepe wanhoop. Hij was nog pas twee-en-dertig, en de prijzen van het leven waren voor lieden als hij weggelegd, en over een week zou hij of in den Sing Sing zitten, of hopeloos aan een vrouw gekluisterd zijn, voor wie zijn korte, geheel op het gevoel drijvende hartstocht, geheel verteerd was.

Hij was niet bang voor een terechtstelling, want de eerste de

beste handige advocaat kon een jury tot een zekere mate van clementie bewegen, maar wel was hij bang voor jarenlange gevangenisstraf, terwille van een dood ideaal. Zijn nuchtere gezonde verstand en streng praktisch leven ten spijt, zou hij bijna de zielsverheffing verwelkomd hebben, die een groote opoffering, welke wordt ingegeven door ideale liefde, wel moet vergezellen. Maar om het leven voor goed den rug toe te keeren en een kerker binnen te gaan, je naam te verruilen voor een cijfer en een ding inplaats van een mensch te zijn, terwille van een bloote eerekwestie; om je jaren door te worstelen met een doode ziel, jezelf te verachten om je eigen dwaasheid, te oud en te levensmoe om je te troosten met de herinnering aan een welgedanen plicht, — hij voelde zulk een plotselinge walging voor het leven en voor dat slecht-geregelde product ervan, de menschenlijke natuur, dat hij een boom een hevigen slag gaf, en aldus een regen van sneeuw op zijn eigen hoofd deed neerkomen.

Als hij de vrouw maar had kunnen blijven liefhebben, en het grimmige en bittere lot aannemen met vreugde in zijn ziel! En als dat nog maar het ergste was! Kon hij het leven slechts den rug toekeren met geen wroeging over iets anders dan gelegenheden tot macht en roem, die hij had voorbij laten gaan.

Even later kwam hij aan het valleitje, dat Alys Crumley in zijn zomersche stemming had geschilderd; het kleine schilderstukje dat tegenover zijn bed hing. Vandaag was het geheele landschap wit; al de liefelijke schakeeringen van groen en goud waren uitgewischt en vervangen door het heldere schitteren der sneeuw, en de beek was bevroren. Doch hoewel Rush van de winterbosschen hield, en aan hun witte roepstem even gretig gehoor gaf als aan hun jaarlijksche vernieuwing van groene jeugd en heerlijke rijpheid, lieten zij hem nu volkomen koud.

Zooals hij reeds half verwacht had, stond Alys Crumley in het valleitje. Haar gelaat leek meer dan ooit op oud ivoor tegen de verblindende witheid der sneeuw en onder haar lagen bontmuts. Zij zag er koud en zenuwachtig uit, en zij hield haar handen in haar mof. En ook Rush nam de zijne niet uit zijn zakken, hoewel hij zich niet bewust was van zijn besluit zichzelf niet te verraden. Voor het oogenblik deelde zijn geest, na een neiging tot al te snel denken overwonnen te hebben, zichzelf slechts mede, dat zij er, zelfs in zware winterkleeren, met enkel een donkerroode roos op haar mantel als eenige kleur, nog in slaagde er verlokkelijk uit te zien. Het riep hem weder visioenen van haar te binnen op zomeravonden, gekleed in de zachte doorschijnendheden van kant, met linten hier en daar, die altijd de eigenaardige olijfkleurige tinten van haar oogen en haar weder deden uitkomen. . . .

„Ik ben je gevolgd,” zeide zij.

„Is 't waar?”

„Toen ik je in de tram zag voorbijkomen, ried ik waar je heenging. De Gifnings hadden me uitgenoodigd om met hen naar de Club te gaan. Ik vroeg hun, mij bij een pad hier dichtbij af te zetten”.

Hij gaf geen antwoord, maar bleef haar al maar staan aankijken, denkend aan die oude beelden in het atelier, in de groene huiskamer, en zich verbazend over haar eindeloze afwisseling. En toch was zij altijd dezelfde, vol van het magnetisme der jeugd en vrouw zijn.

„Ik — dat wil zeggen — ik vond dat ik eens met je moest spreken over sommige dingen. Je zei dat je vandaag misschien een paar uur naar de Club ging om handbal te spelen, en ik hoopte je over te halen om met me mee naar huis te gaan soupeeren. Maar Jack Battle vertelde me dat je het afgetelefoneerd had — en toen ik in de tram zag en je gezicht even te zien kreeg — toen raadde ik het —”

„Ja?”

„Je maakt het me tamelijk moeilijk.”

„Wat komt het er allemaal op aan? Je bent hier, en ik ben blij dat je er bent.”

„Ben je daar werkelijk blij om? Maar je was toch van plan me vandaag te vermijden!”

„Ik was van plan je nooit weer alleen te zien als ik het vermijden kon.”

„Ook dat dacht ik wel. Ik kwam Polly Cummack vanmorgen tegen, en zij zei me dat ze den vorigen avond in de gevangenis geweest was, en dat mevrouw Balfame haar in vertrouwen had verteld, dat ze juist definitief besloten had je te trouwen. . . . dat jij haar op den dag van haar arrestatie ten huwelijk gevraagd hadt, en dat, hoewel je haar bevelen trouw hadt opgevolgd en het onderwerp na dien tijd niet weder hadt aangeroerd, zij het toch niet meer dan fair had gevonden, de spanning gisteren voor je te doen ophouden. Zij voegde er naif bij dat het onderwerp haar niet geïnteresseerd had toen je het 't eerst ter sprake bracht: maar daarna hadt je je zoo prachtig gehouden en was je haar zoo toegewijd geweest. . . . Zij denkt rustig in New-York te gaan wonen, inplaats van te reizen, zoodat ze heel dicht bij je kan zijn, en ze zal je trouwen zoodra de zaak door het publiek vergeten is. Natuurlijk kon Polly zooiets interessants niet voor zich houden, en zonder twijfel weet de heele stad het nu al.”

Alys sprak met vaste stem, met een lichtelijk ironische stembuiging, en zij hield het hoofd erg hoog. Doch haar gelaat was kleintjes, en het fijne rood was uit haar lippen verdwenen.

„Ja, en?” Hij was krijtuit geworden, doch er was noch misnoegdheid noch sarcasme in den fellen blik zijner oogen. Zijn lippen waren zoo vast op elkaar geklemd, dat de woorden er nauwelijks door konden ontsnappen.

„Ik wil nu eens alles zeggen wat ik je te zeggen heb, al wil je

daarna ook nooit weer tegen me praten. Ik heb een gevoel alsof ik op den punt van een hooge rots stond en er aan iederen kant een afgrond gaapte. Het komt er in het minst niet op aan aan welken kant ik er afval. Daar zit een zekere voldoening in. Maar je zult luisteren.”

„Er is niets dat je niet tegen me zeggen kunt.”

„En je zult niet wegloopen.”

„O nee, ik zal niet wegloopen! Ik zal je nooit weerzien als ik het verhelpen kan, maar nu je hier bent zal ik naar je kijken en naar het geluid van je stem luisteren.”

„En naar wat ik te zeggen heb. Je haat mevrouw Balfame. Je vindt haar doodelijk vervelend. Je hebt ontdekt wat ze is. Je zult haar trouwen uit medelijden en omdat je te fatsoenlijk bent om een vrouw in den steek te laten, op wie altijd een schaduw zal rusten, zelfs al kon je het over je verkrijgen om je woord te breken; en ook omdat je een verwrongen, romantisch idee hebt, dat je trouw moet zijn aan een oud, alzo verkeerd begrepen ideaal — een van een stel dat gefleureerd heeft als taaie, ouderwetsche jaarboeken onder den drogen grond van een jachterig leven en eerzucht en toewijding aan je beroep. Je waart verliefd geworden — of dacht tenminste dat je het waart, wat voor het oogenblik op 't zelfde neerkomt na zoovele jaren van droog geestelijk celibaat, en het was een wonderbaarlijke openbaring geweest — en een innerlijke omwenteling, die je voor het eerst erg veel belang in jezelf deed stellen. Je waart geëxalteerd; je leefde verscheidene maanden lang in te hooge sferen, werktuigelijk nieuwe indrukken in je opnemend, maar je er maar half bewust van. En nu — voel je, dat je aan de liefde, die uit zelfbedrog geboren, en door de waarheid gedood werd, de grootste opoffering verschuldigd bent, die een man kan doen.”

Gedurende het eerste gedeelte van wat zij zeide, had hij naar den grond gestaard, en toen had hij zijn oogen plotseling opgeslagen, terwijl er verbazing in zijn blik kwam, en zijn gelaat hoogrood kleurde.

„Ach!” riep hij uit. Doch een ander antwoord wilde hij niet geven, en wederom sloeg hij de oogen neer naar de sneeuw.

„Zul je haar trouwen?”

„Als ze vrijgesproken wordt.”

„En als ze dat niet wordt?”

Haar stem verloor haar kalmte.

Hij maakte een plotseling gebaar en zij riep uit:

„Ik weet het! Ik weet het! Polly heeft het mij verteld. Sam vertelt haar alles. Hij verdenkt jou. Hij weet dat Broderick dat ook doet. Maar je bent niet van plan te wachten tot hij je aangeeft. Ook dat heeft mevrouw Balfame aan Polly verteld. Je bent van plan te zeggen dat jij het gedaan hebt. Zij zei, dat ze je dat niet wilde toestaan, — o, en of ze dat zou doen! maar jij hadt gezegd dat je wel het een of ander geloofwaardig verhaal zoudt bedenken en daar aan vasthouden. En ik weet dat je geen alibi kunt bewijzen. Zeg me eens,” — zij kwam dicht bij hem staan, en haar stem klonk bijna dreigend, — „ben je werkelijk van plan die misdaad op je te laden als zij veroordeeld mocht worden?”

„Ja.”

„O! O! Mannen zullen altijd sentimenteele dwazen zijn totdat — zoolang ze geboren worden uit dwazen en vrouwen. Onze opzet is heelemaal verkeerd!” Zij wierp haar mof op den grond en sloeg de handen in elkaar. Haar oogen schoten vuur. Er was een eigenaardige roode gloed in hun olijfkleurige diepten.

„Luister eens: je zult dit niet doen, al geloof ik haast dat je het graag zoudt doen als een soort van boetedoening. Zij zou zulk een monsterlijke opoffering niet kunnen voorkomen, al wou ze, maar ik kan dat wel. Onthoud dat. Als jij met zoo'n zot voorstel voor den dag komt, zal ik je voor de heele wereld aan de kaak stellen. Als mevrouw Balfame vrijgesproken wordt, heel goed en wel, maar wordt ze dat niet, dan zal ik misbruik maken van vertrouwen dat in me gesteld is en de kans loopen om zelf iemand te doden — maar de waarheid wil ik weten. Onthoud dat, en zorg dat je niet in de beklagdenbank plaats neemt.”

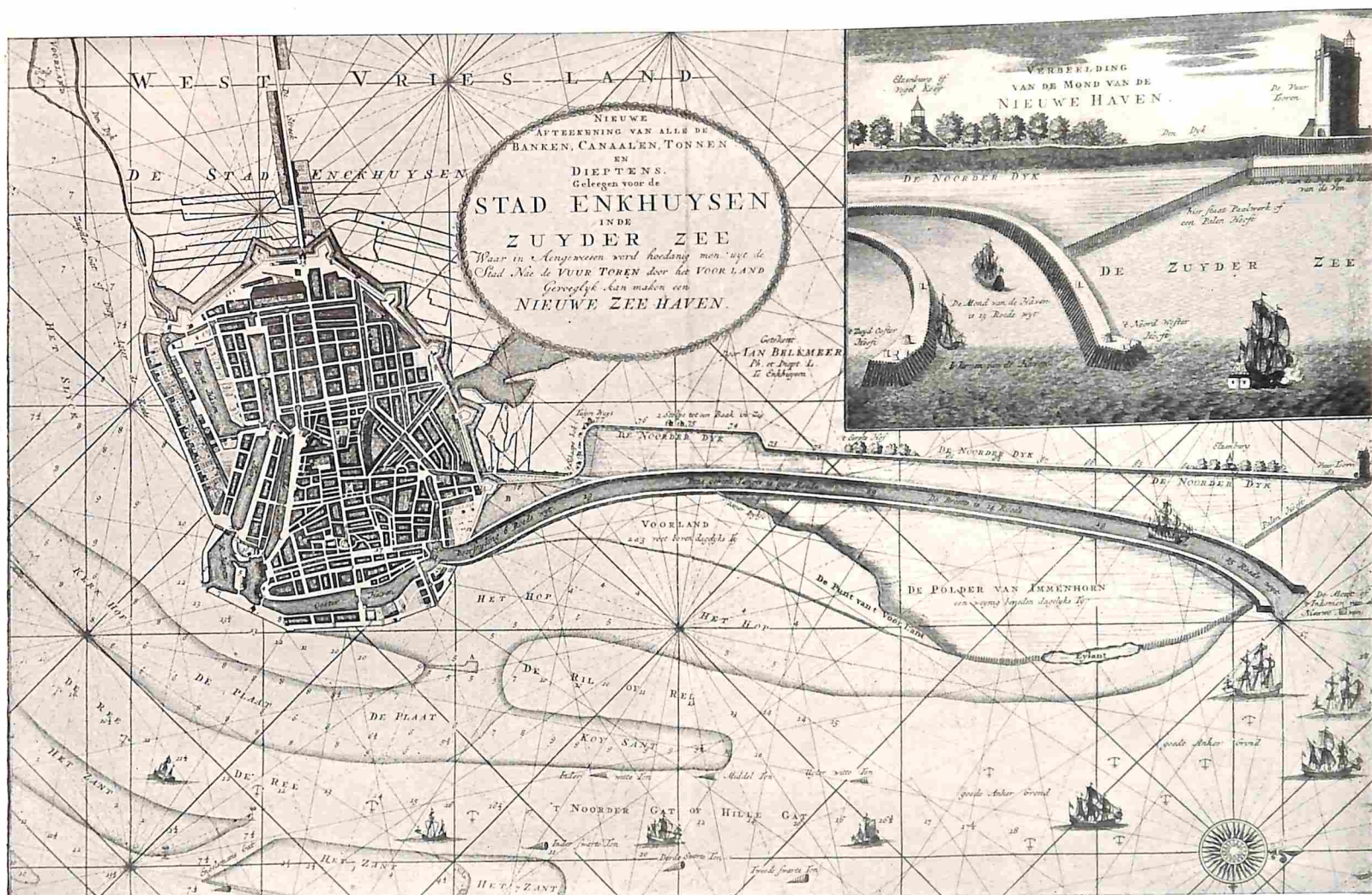
„Wat bedoel je?”

„Ik bedoel, dat ik weet waar ik gaan moet om achter de waarheid te komen.”

„Je bedoelt, dat Dr. Anna denkt dat mevrouw Balfame het gedaan heeft, dat mevrouw Balfame haar dat bekend heeft en dat jij de arme vrouw kunt bewegen, terwijl zij nog te zwak en ziek is om je te weerstaan, haar vriendin te verraden. Nu, je hebt het mis. Ik weet dat mevrouw Balfame haar man niet gedood heeft. Als je de reden van wat ik zeg wilt hooren, — en ik weet dat ik je kan vertrouwen, — mevrouw Balfame was dien avond werkelijk buiten, en zij had een revolver bij zich, dien ze afschoot. Den nacht die volgde op dien van haar arrestatie vond ik hem in haar huis. Het was er een van kaliber achtendertig. Er was een van de vijf kogels uit afgeschoten en die werd in den boom gevonden. Balfame werd gedood door een revolver, kaliber een-enveertig. Zij ging niet uit om Balfame neer te schieten, maar omdat zij geloofde dat zij een inbreker in het boschje zag. Haar revolver ging per ongeluk af — en zij is de beste schutter van de Club. Maar je begrijpt natuurlijk mijn redenen om deze feiten niet naar voren te brengen.”

Alys had het gelaat afgewend, en keek nu naar een boom, welks takken nu en dan kraakten onder den sneeuwlast, en een regen van fijne sneeuw deden neerkomen. Haar zware, korte wimpers ontmoetten elkaar bijna voor een glanzende olijfkleurige streep.

(Wordt vervolgd).

EEN NIET UITGEVOERD HAVEN-ONTWERP.

PLAN UIT DEN AANVANG DER 18DE EEUW TOT HET GRAVEN VAN EEN NIEUWEN TOEGANGSWEG UIT DE DIEPE ZEE TOT DE HAVENS VAN ENKHUIZEN.

EEN NIETUITGEVOERD HAVEN-ONTWERP

DE verliezen, door Enkhuizen's scheepvaart in de zeeoorlogen in de tweede helft der 17de eeuw geleden, de schade, haren overzeeschen handel door de Duinkerker kapers toegebracht, de slag die de bloeiende haringvisserij trof in Juni 1703, toen de Franschen een honderdtal Enkhuizer haringbuizen verbrandden of prijs maakten, de verzanding van den toegang uit zee tot de havens, de machtige aantrekkingskracht van Amsterdam, de groote handelsconcurrent, het optreden van andere landen als mededingers, met tot slot: de rampzalige Fransche tijd, dit alles wordt veelal genoemd als verklaring van Enkhuizen's diepen val van een bloeiende internationale handelsstad tot de „ville morte,” die eerst weer in den laatsten tijd teekenen van leven vertoont.

Toch kan deze verklaring slechts ten deele afdoende worden genoemd. Hebben niet zeer vele steden en landen in zeeoorlogen groote verliezen geleden, doch zich daarna weder opgericht om tot nieuwe bloei te geraken? Werd de toegang tot Amsterdam's havens niet door de zandplaat van het Pampus bemoeilijkt? Had Hoorn niet havens, die zeker tot de 19de eeuw, Medemblik niet havens, die tot de tweede helft dezer eeuw voldoende diepgang bezaten voor de groote scheepvaart, terwijl ook Hoorn als handelsstad reeds in de 17de eeuw begon te vervallen en Medemblik het nooit tot groote handelsstad bracht? Waarom konden de dichter bij de Noordzee gelegen Westfriesche steden de concurrentie met Amsterdam niet volhouden? Waarom had niet veeleer Amsterdam groote moeite zich tegenover de Westfriesche mededingers te handhaven?

„Dat zij (Amsterdam) geworden is de grootste, de machtigste, de leidende stad dikwijls op menig gebied, dat dankt zij uitsluitend en alleen aan zich zelf, aan de krachtige energie van haar eigen burgers....

„Inderdaad is Amsterdam door eigen kracht groot geworden en dat, terwijl vele omstandigheden tegenwerkten. De haven is nimmer van de beste van West-Europa geweest. Amsterdam's ligging voor het groote verkeer is alles behalve gunstig. Nooit genoot het de voordeelen van een groote rivier of een uitgestrekt achterland. De bodem, waarop de stad is gebouwd, is nog dagelijks een voorwerp van zorg en voor velerlei belangen nadeelig. Natuurschoon biedt de onmiddellijke omgeving slechts spaarzaam. Aan groote verkeerswegen lag Amsterdam van oudsher niet; zelfs lag de stad wat afgezonderd van de andere steden van Holland....

„Dat Amsterdam zich op volkomen natuurlijke wijze, als vanzelf van een visschersdorp tot een wereldstad heeft kunnen verheffen, dankt het aan de energie en het doorzicht van geregeerden.”

Aldus prof. dr. H. Brugmans in de inleiding tot zijn werk „Opkomst en bloei van Amsterdam.” En wij meenen gerechtigd te zijn in aansluiting met deze woorden te zeggen, dat Enkhuizen's val en die zijner Westfriesche zustersteden, zoo niet geheel, dan grotendeels, moet worden toegeschreven aan gemis aan dat, wat Amsterdam tot zoo hoogen bloei bracht en 't voldoende kracht deed behouden om zich na tijden van achteruitgang op te heffen tot nieuwen voorspoed. Zeker, er komt een oogenblik, dat de kracht dusdanig gebroken is, dat geen energie, geen doorzicht meer kunnen baten. Maar er kan tegen gewaakt worden, dat dit oogenblik aanbreekt. Een geestdriftig, ondernemend Hoorn en Enkhuizen hadden, met veel minder moeite en kosten dan Amsterdam moest aanwenden, toen het een kleine eeuw geleden dat lange kanaal door Noord-Holland naar den Helder deed graven, zich een goede scheepvaartweg naar de diepe zee kunnen maken.

En hierdoor voorloopig gered, had de kracht hun zeker niet ontbroken, om, evenals Amsterdam deed, een nieuwen verkeersweg voor de scheepvaart te graven, toen de toenemende diepgang der schepen dit eischte. Intusschen, de Westfriesche steden waren reeds vrijwel machteloos, toen voor het internationale scheepvaartverkeer de Zuiderzee hare betekenis verloor en aanwending van energie ware hier tóch krachtverspilling geweest.

Het zijn dergelijke gedachten en overpeinzingen, welke de hierboven geplaatste afbeelding oproept. Het is het grootste gedeelte van een ontwerp tot het graven van een nieuwe haven van Enkhuizen naar de diepe zee, ongeveer een half uur ten noorden der stad bij den nog bestaanden vuurtoren „de Ven,” aan den Gelderschen hoek opgericht den 1en Juli 1700 door de burgemeesteren van Amsterdam, Hoorn, Enkhuizen en Medemblik op last van de EdelGroot Mogende Heeren Staten van Holland en West-Friesland, zooals het schild boven de deur vermeldt.

Is het wellicht deze vuurtoren geweest, welke Jan Belkmeer op de gedachte bracht deze nieuwe haven te ontwerpen, die Enkhuizen's havens weer toegankelijk zou maken voor de grootste schepen van dien tijd? Het is niet onmogelijk; de teekening dagteekent uit het begin van de 18de eeuw. Het was een vernuftig denkbeeld, om den nieuwen vuurtoren, niet daarvoor opgedere belangen en als het plan ware volvoerd, zouden burgemeesteren van Amsterdam, Hoorn en Medemblik wel wat op hun neus hebben gekeken, omdat ze hadden medegewerkt aan de oprichting van een vuurtoren, die allereerst dienst zou doen als verlichting van den toegang van zee uit tot de Haringstad. En uit waterbouwkundig oogpunt beschouwd was 't een stoutmoedig plan ook, door de ondiepe zee en het voorland voor den Noorderdijk dezen

Foto C. Steenbergh.

ANSJOVIS-VISSCHERS IN DE BUITENHAVEN VAN ENKHUIZEN.

scheepvaartweg aan te leggen. Of het technisch mogelijk zou geweest zijn dit plan te verwezenlijken, kunnen wij niet beoordeelen.

Wél weten we, dat het niet verwezenlijkt is. Naar de verklaring ervan behoeven wij niet lang te zoeken: van de hierboven reeds genoemde ramp van 1703 heeft de stad, die in haar bloeitijd 5 a 600 haringbuizen, doch in 1736 er nog slechts 16 bezat, zich nooit kunnen herstellen en 't zwaar geteisterd en na dit rampjaar steeds meer achteruitgaand Enkhuizen dat toch reeds niet meer op het toppunt van zijn bloei stond, miste de middelen en de energie om het voor dien tijd grootsche plan te volvoeren.

Maar, als die energie, als die middelen er eens geweest waren, zooals wellicht een halve eeuw te voren! Zeer waarschijnlijk, dat de haringstad dan geruimen tijd haar val had vertraagd, al was het vermoedelijk reeds te laat om het machtig Amsterdam op zijde te blijven streven, waarheen reeds zooveel van haar handel was verhuisd. Intusschen had dan de stad niet langer schadelijke gevolgen ondervonden van de toenemende verondieping van het Enkhuizer zand, waardoor de toegang tot hare havens voor grotere vaartuigen gesloten werd. Men ziet het, is er eenmaal achteruitgang en gaat men versagen en dispereren, dan kan men niet meer tegen harde klappen en is alles verloren. Disperceert men niet, blijft de energie, dan is er kans op behoud. Er zijn wel steden grootendeels door aardbevingen verwoest of door andere noodlottige slagen getroffen, en schooner en grooter dan te voren opgebouwd.

Om den Enkhuizenaren recht te doen wedervaren, mag hier niet verzwegen worden, dat zij in de 17de eeuw ijverig doende geweest zijn om den toegang tot hunne havens aan groote schepen mogelijk te maken; daartoe was zelfs een soort van baggermachine uitgevonden, die het Enkhuizer zand onschadelijk moest maken. Halma 1) schrijft er van:

„De zandplaat voor de Stad (heeft men) wel door de kracht van eenen nieuw bedachten waterzantmolen pogen weg te malen, doch te vergeefs, alzoo dit groote werktuig, dat op twee breede vlotschepen lag, en door 8 of 10 paarden werd omgetrokken, hoe sterk van zwaar kettingwerk voorzien en overal met vast ijzer beslagen, echter niet bestand was tegen 't uitmalen van 't zand, zoodat het telkens werd ontreddert, en de vinders, die er vele duizenden aan hadden te koste gelegd, den arbeid, en verder allen anderen van dat slag, hiermede moesten staken; daar nog kwam bij, dat er gedurig in d'uitgemalen kolken, door den stroom, weer nieuw zand naar toe spoelde.”

Het ontwerp van Jan Belkmeer had redding kunnen brengen tegen deze kwaal. Maar het kwam te laat....

1) Tooneel der Ver. Nederlanden, deel I blz. 28.

Wij durven niet beweren, dat Enkhuizen met de energie en het doorzicht van Amsterdam naast deze stad en Rotterdam een internationale handelsstad van betekenis was gebleven of, evenals, of in de plaats van Amsterdam, van visschersdorp tot wereldstad zou zijn geworden, in welk geval „Buiten” misschien, in plaats van aan het Rokin, aan de Paktuinen zou verschijnen.

Maar wel willen wij wijzen op de moraal van deze geschiedenis: de mensch kan véél, ook onder ongunstige omstandigheden, zoo hij maar geestkracht, doorzicht en ondernemingslust bezit; dat leert Amsterdam. Maar zoo hij eenmaal den moed laat zinken, gaat hij met reuzenschreden achteruit; dat leert Enkhuizen.

En zoo geeft het niet uitgevoerde havenplan van Jan Belkmeer, het moge dan vrienden van Enkhuizen ietwat somber stemmen, een goede en hoopvolle les in deze voor ons land droeve en vernederende tijden:

Vóór alles moed houden, niet stille zitten, en 't zal waarachtig wel gaan.

A. LOOSJES.

Het bovenstaande was reeds geschreven, toen wij een overzicht lazen van een rede van Dr. C. te Lintum in het in April 1.1. in den Haag gehouden Natuur- en Geneeskundig Congres over de „Natuurlijke voordeelen der ligging van Amsterdam”. Is het verslag juist, dan is Dr. te Lintum een geheel andere meening toegedaan, dan die welke hierboven tot uiting kwam. Dr. te L. zegt, dat eerst en vooral de natuurlijke voordeelen een stad tot bloei brengen, en dat dan eerst het werk van den mensch komt. Wij blijven er bij — en de geschiedenis van Amsterdam, Hoorn en Enkhuizen, over welke beide laatste plaatsen dr. te L. geheel gezwezen schijnt te hebben, versterkt ons in die overtuiging — dat de energie van den mensch van de twee de belangrijkste factor is. Er is niets in dr. te L.'s rede, dat die overtuiging aan het wankelen brengt, integendeel. Door het ontstaan van de Zuiderzee had Amsterdam allengs een goede haven gekregen zoo zegt hij. Juist, maar Enkhuizen en Hoorn ook. De haven van Amsterdam was zoo veilig gelegen, die van Enkhuizen en Hoorn echter niet? Ware dit zoo, dan had Amsterdam weinig aan zijn veilige ligging: dat hebben de jaren volgende op de nederlaag van Bossu op de Zuiderzee bewezen, toen Amsterdam in Spaansche handen bleef.

Helaas belet gebrek aan plaatsruimte ons, al wat dr. te L. ter staving van zijn meening aanvoert, hier te herhalen. Volstaan wij daarom met de opmerking, dat o. i. al zijn argumenten onze opvatting bevestigen: de wilskracht van den mensch is de belangrijkste factor.

A. L.

VAN WEILAND TOT TUIN.

HET was in Delft, of juist gezegd, in de gemeente Vrijenban, die tegen Delft aanligt, dat schrijver dezes getroffen werd bij het zien van een tuin-aanleg, op ruim honderd meter van de groote complexen der Ned. Gist- en Spiritusfabriek en de Oliefabriek Calvé-Delft en welke tuin een terrein beslaat, dat een 5-tal jaren geleden nog een stuk weiland was.

En waar zooveelen, die thans dezen tuin zien, met mij mede verwonderd zijn over hetgeen in zoo korten tijd blijkbaar te maken is van een kaal stuk land, daar kwam de gedachte naar boven of het niet overweging kon verdienen om met toestemming van den eigenaar aan de Redactie van dit weekblad voor te stellen om door haar bekwamen fotograaf eens een paar opnamen van dezen tuin voor dit tijdschrift te doen vervaardigen.

Van het gunstige antwoord der Redactie vertellen u de voorplaat en de afbeeldingen op blz. 426—429 van dit nummer. Wij meenden met deze afbeeldingen zelf, zonder verder bij-schrift, te kunnen volstaan, daar wij gelooven, dat zij voor zich zelf voldoende spreken.

Wij hopen dat de lezers met eenig genoegen naar het resultaat zullen zien van dezen, naar onze meening, met uitstekend inzicht en fijnen smaak bedachten tuinaanleg van slechts zoo weinige jaren oud. Ja, wie weet of het voor dezen of genen lezer, die de gelegenheid heeft om eveneens tot het aanleggen van een tuin over te gaan, niet de aanleiding is, om tot handelen te besluiten! Waar door uitbreiding der steden zoovele tuinen verdwenen die vroeger den gordel van groen van haast elke stad vormden, waar in dezen tijd ons land van zoo vele boomen beroofd wordt, leek het ons niet zonder nut aan te toonen, dat in weinige jaren het herscheppen van weiland tot een aangename tuin mogelijk is.

DE K.

HET OUDE KABINETJE.

(Slot).

EEN verandering is voor mij op til gelukkig. Zoo had het ook niet kunnen blijven. Door mijn weinige opgewektheid werd mijn koper beslag dof en verweerd, geen poetsen mocht meer baten.

Tijdens de ziekte van een der oudjes, die, ijzersterk, nooit nog ziek of bedlegerig waren geweest — het was nu de oude vrouw slechts lichtelijk aangetast door een bezetting op de borst — komt een zonneglans, een opwekking, een lichtstraal, de ziekenkamer binnen in den vorm van een kleindochter, die grootmoeder komt bezoeken en ik herken in haar dadelijk het mooie roze kindje, dat ze was, jaren geleden. Een lieflijke verschijning van jeugd en schoonheid, de jonge vrouw en aanstaande moeder.

Zacht en welluidend klinkt haar stem, rustig zijn haar gebaren als zij deelnemend naar het bevinden der oude vrouw vraagt. Als, na een kort onderhoud, haar oog op mij valt en ze vriendelijk vraagt: „Toe Groote, dat snoezige kabinetje moest U nu mij geven voor luiermantelkastje?” waggel ik onmerkbaar, goedkeurend....

„Gunst kind, we hebben het al zó lang en zijn er zó aan gehecht”.

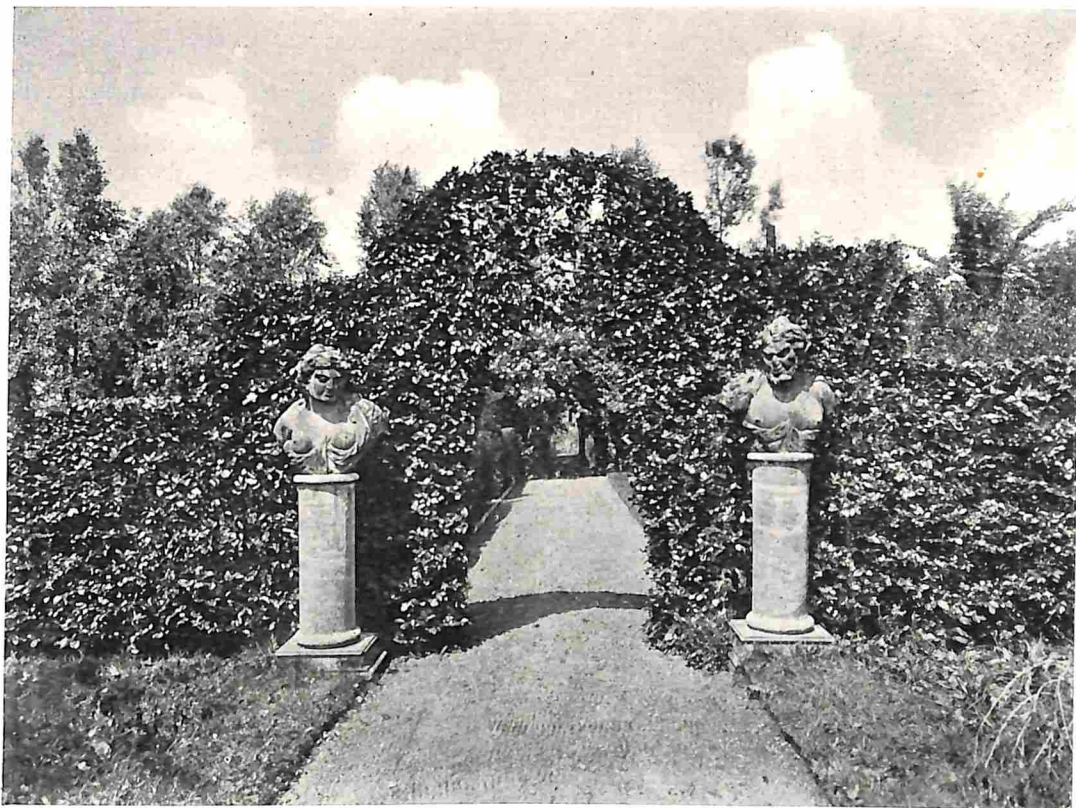

Foto C. Steenbergh.

VAN WEILAND TOT TUIN.

BEUKENHAAG, WELKE DEN BLOEMENTUIN OMGEeft, MET BEELDEN.

Maar in dien nacht, vóór dat de rust in de echtelijke sponde is ingetreden, weet ik het al — ik verhuis en ik ben blij. —

Per trekschuit word ik vervoerd; een aangename, zacht stille overtocht, afgewisseld door het „brug omhóôôôg” van den jongen op het schonkige oude paard, en het zingen van den schipper in 't roefje, en ik word uitgeladen voor het witte vriendelijke, zonnige huis aan den waterkant met de roode geraniums er voor en de kamperfoeliestruik, zich slingerend langs de gladde witte muren. Mijn verblijf wordt een blijde lichte kamer aan den voorkant, vanwaar ik mijn vrienden, trekschuit, jager en schipper stil kan begroeten. Die kamer zal de kraamkamer worden en ik ben in minder dan geen tijd volgeladen met een uitzetje van miniatuur kleedingstukken, mijn laden vloeien over van hemdjes, ponnetjes, luiers, jurkjes lang en kort, bavetjes, manteltjes, kapertjes. Mijn vier kleine laadjes zijn opgepropt met veel kleurige sokjes in groote verscheidenheid.

Na een kort tijdsverloop is de kraamkamer in volle hou, met den kleinen schreeuwer in de breede schoot van de oude baker, het gebloemd wit satijn lint om de kornet en de licht paarsche heldere japon rond de plumpe zwaarheupige figuur. Veel bezoek, veel afwisseling, veel geschreeuw; de zonnige, jonge vrouw in het groote witte ledikant nog bleekjes, maar opgewekt en gelukkig, de vader aan en aflopend, zijn liefde en attentie verdeelend tusschen moeder en kind.

Daar bleef ik jaren rustig staan, tevreden, voor een kast had ik een best leven; ik zag de trekschuit, ik zag de groote met koffers beladen reiskarossen met trompetgeschal over de ophaalbrug komen en gaan, de menschen uit de nabij gelegen hoofdstad van en weer naar huis voerend. Het was zeker altijd goed met mij blijven gaan, als we niet verhuisd waren — en „verandering is geen verbetering” fluisterde het weer in mij.

De kleine schreeuwer was tot een grooten jongen opgegroeid en na hem waren, onder mijn toezicht, nog een broer en een zusje geboren, daarna was de „Volewijk” ¹⁾ met het „glazen bruggetje” niet meer bezocht — ik kreeg rust van het wroeten in mijn laden en laadjes door de dikke handen van de baker. Het ging op de groote stad aan. We trokken in een mooi huis en ik kreeg mijn plaats op de kledkamer van het nog jonge paar. Het miniatuur goedje werd verwijderd en door weelderiger, kleuriger en fijner goed van de vrouw des huizes vervangen. In mijn kastje op de planken kwam een uitstalling van mooie hoeden en in één van mijn kleine laadjes met de peervormige trekkertjes kwamen brieven te liggen met gedroogde bloemen er tusschen, saamgebonden door roze-roode linten. Als mevrouw alleen in de kamer was, en zorgvuldig de deur had gesloten, dan liet zij ze door haar fijne, witte vingers glijden en zuchtte, zuchtte — en ik zuchtte mee met zacht zwaarmoedig gekraak — waar zij van schrok, gauw mijn laadjes dichtschoof en het kastje op slot deed.

Het was een ander leventje dan buiten in het witte huis met de geraniums en de kamperfoelie — en die brieven, ze brandden me onder mijn hart.

Jaren verliepen, — de kinderen waren getrouwd, al het nieuwe was voor mij al oud geworden — ik begon mijn leeftijd te voelen ik werd het moede slechts de menschelijke ijdelheid voor me te zien, het echtpaar kleeedde en verkleedde zich, ze verkeerden in de wereld, diners en soupers waren aan de orde van den dag — ze voeden zich nog jong, ze waren heel vroeg getrouwd, maar in hun

hart was niet meer de warmte van voorheen; 't stadsleven had hen van elkaar vervreemd.

Over mijn lot werd door toedoen van een vreemde beschikt, ja, het kan wonderlijk loopen. Op een middag, dat mevrouw op de kledkamer rustte en zich op een canapé had uitgestrekt met hoofdpijn, kwam een vriendin haar opzoeken en werd boven toegelaten.

Het tweetal begon een druk en vertrouwelijk gesprek; 't ging fluisterend, alsof ze bang waren dat ik luisteren zou. Toen viel het oog van de vriendin op mij en zij zeide: „Ik begrijp niet, Wernarda, dat je dat oude kabinet nog op je kledkamer duldt, het zit vol met krassen, het ziet er leelijk uit, neem toch liever een mooie linnenkast of een spiegelkast — wie heeft er tegenwoordig nog zulke meubels? 't Is echt uit de oude doos.”

„Och”, zei mevrouw, „ik hou er ook niet meer van, ik heb het uit gewoonte gehouden, het was mijn luiermantelkastje, ik heb het indertijd van Grootje afgetrogeld — ik zal er wel eens over denken.”

En kort daarna werd ik leeggepakt, de brieven gingen, met gesloten deur, na lang talmen en zuchten in vlammen en vonken

¹⁾ „Volewijk”, een land over het Y, waar volgens de oude legende de kinderen werden gehaald. Men kwam er over een glazen bruggetje, en de moeder brak dan meestal een been, en moest het bed houden. Die legende werd den kinderen verteld bij het krijgen van een broertje of zusje.

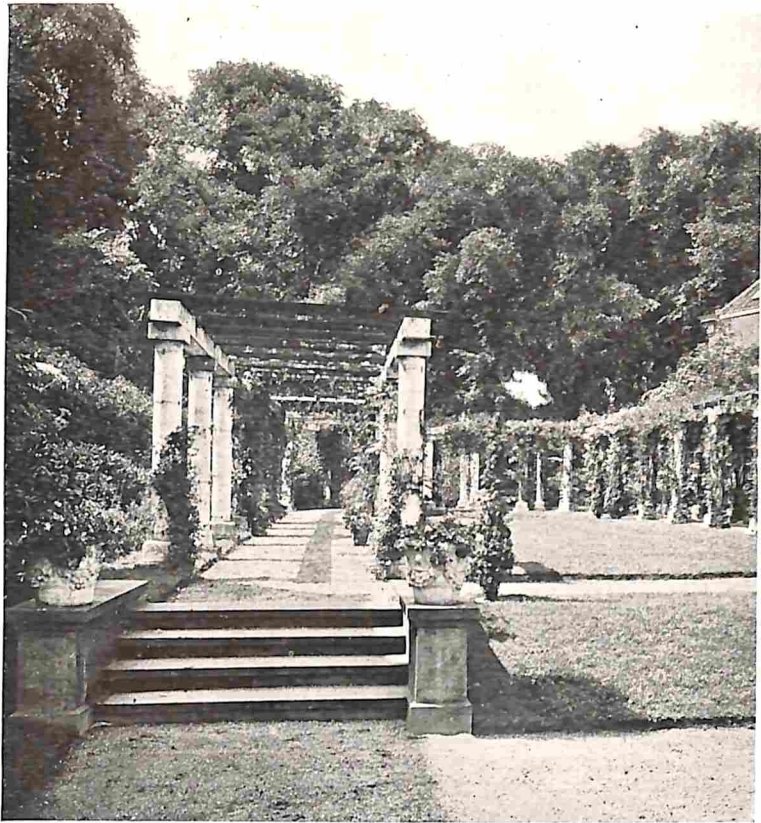

Foto C. Steenbergh.

VAN WEILAND TOT TUIN.
GEZICHT OP DE PERGOLA.

op, in den haard — en ik werd, door ruwe, vuile handen bevingerd, geschoven... op den rommelzolder! O, ik heb menigmaal aan het oude, chagrijnige kabinet in mijn eerste woning teruggedacht.

Daar stond ik lange jaren, ik barstte haast van ergernis, ik dacht te stikken onder het stof. Gelukkig had ik er een aanspraak aan zes ouderwetsche stoelen en een fauteuil van zwaar ebbenhout, bekleed met rood verschoten velours d' Utrecht — die alle hadden ook plaats moeten maken voor nieuwerwetsche, onsterke meubels (meer in de mode) — en ieder mensch wil op zijn manier toch mee doen! Een oude kapotte friesche klok lag zuchtend in een hoek, en had heel wat te vertellen, van zijn roemrijk verleden. Een gedeukte koperen beddepan, met het wapen van Jacoba van Beijeren er op, wist te vertellen, dat hij in der tijd koningsbedden had verwarmd en was bij ons daardoor in groot aanzien. Ik had niet zoo machtig veel te vertellen, ik had het eenvoudiger gehad, maar af en toe jekte ik, om kracht bij te zetten.

Zooals ik zeide, dat duurde jaren, en ik begon hard te vermindern, toen op een mooien dag de zolder werd opengerukt en we naar beneden gebracht werden, allemaal, zelfs de oude klok en de beddepan en voor de deur met alle andere meubels werden geveild — zooals ik terloops hoorde, de boel was in 't honderd geloopt, te groot geleefd, kinderen die niet oppasten, alles moest verkocht voor de schuldeischers. Ook mijn opvolger, de mooie spiegelkast, ging voor een hoogen prijs. De oude stoelen konden niet meer dan twee gulden per stuk opbrengen en gingen naar een uitdrager — ik kwam voor zes gulden in handen van een beurtschipper, die mij later weer overdeed met één gulden winst aan zijn zwager, een daggelder op een dorp — en de oude friesche klok met het roemrijke verleden en de beddepan met het wapen van Jacoba van Beijeren er op die koningsbedden had verwarmd, gingen voor oud roest in... den zak van den jood! Een diepe val na zooveel grootheid.

Na veel sjouwen en stooten kwam ik in het dorp waar mijn nieuwe woonplaats zou zijn, in de schamele woning van een daggelder, waarin man, vrouw en tien kinderen huisden. Daar stond ik tusschen de bedstede met de verschoten gordijnen en de kachel met de platte pijp en het koperen hekje, in het stinkerige lage vertrek, waar gekookt, gerookt, geslapen en nooit of te nimmer frisch gelucht werd. Een ouderwetsche plaat, „het Avondmaal” voorstellend, door vocht en walm half verweerd, en leelijk geworden — één der Apostelen was zelfs heelemaal uitgevlakt, zoodat ik er nooit meer dan elf heb kunnen tellen — hing over mij, en daar naast, in papieren lijstjes, de ouders van den man. De tafel voor het raam achter een hegje van

bloempotjes en daar omheen iederen middag twaalf monden, die den grooten schotel aardappelen naar binnen werkten. Zes sliepen beneden, in de twee bedsteden verdeeld, en de andere zes verhuisden 's avonds naar boven.

Ik verging als sneeuw voor de zon, mijn koper beslag was reeds lang gedeukt en gehavend, enkele stukken waren zelfs geheel verloren — door het koken en stoken was ik allengs met een dof waas overtoegen, bovendien had de hitte van de kachel mijn eene zijde heelemaal geblakerd.

Ik heb daar jaren gestaan, mij geschikt in mijn lot, ik was gelukkig niet zoo parmantig als de beddepan, die voor oud roest ging. Ik heb de kinderen het huis zien uitgaan, dienen, trouwen, sterven. Ik heb den man zien uitdragen, en zijn doodshemd, dat ik al die jaren geborgen had, is uit mij te voorschijn gehaald en ik heb een weemoedige aandoening gevoeld — nooit in al die jaren hadden mijn peervormige trekkertjes vreugdevol meer getikt; de tijd daarvoor was lang voorbij!

Nog een paar jaar bleef de vrouw alleen in haar huisje en kwijnende langzaam weg, zij was een oude vervallen vrouw geworden — en bij haar sterven vermaakte zij mij, ouwe getrouwe, die zooveel lief en leed met haar meegemaakt had, aan een eenige zuster, een oud vrouwtje in... het armhuis! Mijn barsten zijn toen diepe naden geworden, het fijne hekje op mijn kruin is gedeeltelijk verwoest, zoo was mijn bestaan. Mijn koper beslag heeft nog meer geleden en in 't vertrekje, in de kleine woning van 't armhuis, door het oudje netjes en schoon onderhouden, maar waar steeds kolen geschept en gestookt werden, kwam ik onder een sinistere, zwarte, vuile laag — en ik droomde zooals ik dacht het eindtijdperk van mijn zijn in. Na den dood van het oude vrouwtje zou ik zeker worden stukgehakt en als brandhout verstoekt.

Edoch, er werd beter over mij beschikt. Een stem drong tot mij door op een guren winterdag, een stem, die ik nooit nog had gehoord, een anders klinkende dan die der oude, kletsende, wauwelende buurtjes die over een bakkie-koffie de „chronique scandaleuse” van het dorp kwamen behandelen.

De deur ging open en in een kouden verfrisschenden luchtstroom kwam vroolijk en opgewekt een jonge vrouw, een deftige dame, met mijn oude eignares het kleine vertrekje binnen. Druk doend, met jolige gebaartjes, prees het oudje haar kabinetje de jonge vrouw aan — zij had graag de centjes, die kwamen haar in tijd van ziekte beter te pas en zij wist wel dat tegenwoordig het oude weer veel werd gevraagd.

„Het is een aardig dingetje, Knier”, zei de bezoeker, „ik heb er wel zin in, mijnheer moet het eerst zien, en dan zullen we zaken doen.”

Zacht tikten mijn koperen trekkertjes, ze hadden het bijna verleerd, zoo stram en stijf waren ze geworden. Maar ik had te vroeg getikt. Nauwelijks was de bezoeker weg of de deuren van eenige der kleine huisjes gingen open en daaruit kwamen kwebbelend wauwelend en kletsend de burens. Voor de deur van de oude Knier, die haar kabinetje wilde verkoopen, ontladde zich een storm van verontwaardiging, voorkomend uit jaloezie op de centjes die Knier zou beuren. Kee Ootje vond het „voil van d'er” en de Boggert zei „dat het d'er dochter toekwam”. Jen Kip vond weer wat anders en de Sproet was het daarmee eens.

Maar Knier, verwoed op haar drempel, stond ze allen in een

Foto C. Steenbergh.

VAN WEILAND TOT TUIN.
GEZICHT OP HET TUINHUISJE.

Foto C. Steenberg.

VAN WEILAND TOT TUIN.
DOORKIJK TUSSEN TWEE KOLOMMEN VAN DE BOCHT
DER PERGOLA.

stortvloed van scheldwoorden te woord — en ik, angstig, verschrompelde weer in mijn somberheid. Het armhuis was op voet van oorlog. De armmeester, geraadpleegd, beslechtte den twist ten voordeele van Knier — de koop kwam tot stand en ik verhuisde per hondskar, bedekt met een kleed voor 't beschadigde alsof ik nog jong was, naar de deftige heerenhuizinge. Voorzichtig binnengedragen langs een oude kamferkist en een halfmaan-beddentafeltje met hekwerkje, allevrienden van mijn jeugd, mijn jonge jaren. O! ongekende lang ontbeerde zaligheid; ik stond voor ik het wist op een ruim portaal, omringd door andere oude kasten, die mij vriendelijk verwelkomden. Onder mij tikt zwaar en langzaam in de gang een oude friesche klok en ik heb mij afgevraagd of de zuchtende friesche klok met het groote verleden en de beddepan met het wapen van Jacoba van Beijeren ook weer uit hun vernedering van „oud roest” in 't volle licht zouden verschijnen want 't oude werd weer jong en het nieuwe verguisd. Vol bewondering stond het jonge paar voor mij te kijken.

„Er moet nog heel wat aan opgeknapt worden”, zei de man, „maar dan wordt het ook weer een zeldzaam mooi meubeltje. Kijk eens, die lijnen, onze voorouders wisten het wel, het is heel wat anders dan dat nieuwe goed.”

„Wat snoezige trekkertjes”, zei de vrouw en liefdevol betastte zij het koper van mijn laadjes. „Dat is nog gaaf, die moeten blijven.”

O, hoe hebben ze getikt, die trekkertjes, vreugdevol, gelukkig, dankbaar, een nieuw leven hebben ze ingeluid.

* * *

Ik ben nog eens heen en weer getrokken en wel om opgemaakt, vernieuwd te worden. Ik ben te land gekomen bij een kastenmaker, een handig, kundig man die veel verstand van „antiek” had, zooals men mij noemde.

En hoe wonderlijk het in de wereld toch kan lopen, ik kwam in zijn werkplaats te staan over... het oude boos-krakende kabinet, dat plaats voor mij moest maken bij mijn eerste koopers. Het herkende mij dadelijk en lachte schamper. „Zoo”, zei het, „je bent nu ook een oude juffrouw geworden en zal den rommelzolder wel kennen? Je ziet er hoogst onvoordeelig en verkomen uit. Zie mij glimmen en blinken, en hoe vindt je mijn beslag?”

„Alles nieuw”, zei ik, „als een gebit van valsche tanden, zóó kan ik ook weer mooi worden en 't geluk zal mij nog meer verjongen, want ik ben goed terecht gekomen.”

„En ik ga naar een kasteel”, blufte het kabinet, „naar een grafelijke familie, waar ik geëerd zal worden en op prijs gesteld.”

De kastenmaker kwam met een liefhebber van antiek de werkplaats binnen en maakte een eind aan 't gesprek. Mij zou hij voor f. 30.— geheel opknappen zei hij; de andere — met een hoofd beweging naar mijn overbuur — had f. 50.— van opmaken gekost: er was veel werk aan geweest en die had meer waarde met zijn gebuikte laden.

„En wat heb ik je nu jaren geleden al gezegd”, kraakte het kabinet, toen de mannen vertrokken waren „dat jij met je platte lijf

veel minder waarde in je zou houden, dan ik”, en het schudde zich in leedvermaak.

Plat of gebuikt, ik ben als nieuw, verjongd, gemetamorfoseerd, geëerd, bewonderd, ontzien — en terwijl mijn koperen trekkertjes, door jeugdig vuur aangewakkerd, véél hun vroolijk getik doen hooren, herdenk en herleef ik mijn lang, veelbewogen bestaan en lach om de menschen, om hun grillen en smaken.

A. B.

DE AMMOPHILA'S (Rupsendooder).

EEN slank figuur, een rijzige gestalte, een zoo dun middel-tje, dat het schijnt, alsof het abdomen slechts met een draad aan 't lichaam is vastgehecht, een zwart costuum met een roode ceintuur om het achterlijf, ziedaar het vluchtig signalement der Ammophilen.

Zeg ik er dan dadelijk bij, dat deze wespensoort uitsluitend op rupsen jacht maakt, dan doet die mededeeling al aanstonds bij haar een gansch andere tactiek verwachten., dan we bij de vroeger besprokenen hebben waargenomen.

Als het woord „Ammophila” niet zoo goed klonk, zou ik er gaarne rupsen tegen willen aantekenen, daar dit naar zijn beteekenis „beminnaar der zandgronden” te exclusief en dikwijls onjuist is.

De rupsenjagers, wier geschiedenis ik me voorstel te schrijven, vertoonen niet de minste voorkeur voor zuiveren, lossen zandgrond; ze mijden dien veeleer, als te zeer onderhevig aan aardstoringen, waartoe slechts o, zoo weinig noodig is om ze te doen ontstaan.

Hun verticale put, die vrij moet blijven, totdat de cel de levensmiddelen en het eitje zal hebben ontvangen eischt een steviger terrein, om niet ontijdig in 't ongereede te geraken. Een lichte, gemakkelijk te bewerken bodem, waarvan 't zand met een weinig leem of kalk gecementeerd is, dat is het, wat ze noodig hebben, zoodat men ze dan ook vooral zoeken moet aan de kanten der voetpaden of op de met dun gras begroeide bermen, die aan de zon zijn blootgesteld.

In de lente, reeds in de eerste dagen van April, ziet men op mijn erf de behaarde Ammophila (*A. hirsuta*). Zijn September en October in 't land, dan ontmoet men de zand-Ammophila (*A. sabulosa* L.), de zilver-Ammophila (*A. argentata*) en de zijdeachtige Ammophila (*A. holoserica*).

Ik zal in dit hoofdstuk de verschillende gegevens samenvatten, die deze vier soorten me hebben opgeleverd.

Bij alle vier soorten is het hol een soort van put, die op zijn best het kaliber vertoont van een forsche ganzenveder en ongeveer een halven decimeter diep is. Beneden bevindt zich de cel, die eigenlijk niet veel meer is dan een geringe verwijding van den toegangsput. Het is een armzalig verblijf, waaraan slechts weinig kosten en tijd zijn besteed en waarin de larve slechts beschutting zal vinden tegen de winterkoude, als ze zich goed inpakt in 't vierdubbele jasje van haar cocon.

De Ammophila verricht in alle kalmte en op haar eentje haar graafwerk. Volgens den vasten regel dienen de voorste tanden als harken terwijl de kaken meer als graafwerktuigen dienst doen.

Ontmoet ze soms een zandkorreltje, dat minder gemakkelijk loslaat, dan verraadt een knarsend geluid, dat veroorzaakt wordt door de trillingen der vleugels en van 't geheele lichaam, de moeilijkheden, die 't dier te overwinnen heeft. Bij korte tusschenpoozen komt 't hymenopteer buiten met een lading puin in den bek, dat het om 't terrein vrij te laten, op eenige decimeters van den put in de vlucht laat vallen. Onder de opgedolven zandkorrels schijnen enkele door hun vormen en afmetingen de bijzondere aandacht der Ammophila te hebben, althans ze behandelt ze niet als de andere, ze vervoert ze te voet en stapelt ze in de nabijheid van den put op. Het zijn blijkbaar uitgezochte bouw-materialen, tot gebruik geschikt gemaakte metselstenen, die dienen moeten, om er de woning mee te sluiten.

Dit buitenwerk geschiedt met berekende kalmte en met afgemeten bewegingen. Hoog op de pooten en met 't achterlijf aan 't dunne steeltje achterwaarts gestrekt, keert het insect zich even houterig om, als een lijn, die zich draait. Moet het het overtollige puin een eind ver wegwerpen, dan doet het dat met korte en stille vluchten, heel vaak zelfs in achterwaartsche richting, alsof het hymenopteer, dat achterste-voren den put verlaat, om tijd te besparen, zich niet de moeite geeft zich om te draaien. Vooral bij de soorten met lang gesteeld achterlijf, zooals de zand- en de zijdeachtige Ammophila's, merkt men deze automatische bewegingen het best op. 't Is inderdaad vrij lastig met dit peervormige achterlijf, dat aan zulk een fijnen draad opgehangen schijnt, te manoeuvreeren: een plotselinge beweging zou 't steeltje kunnen om breken. Men loopt dus met de noodige voorzichtigheid, en om te veelvuldige wendingen te vermijden, vliegt men vaak achteruit.

De behaarde Ammophila daarentegen, bij wie het verbindings-snoetje kort is, spreidt bij haar werk diezelfde losheid en vluheid van bewegingen ten toon, die men bij dit meerendeel der graafsters bewondert.

Het graafwerk is afgelopen. Tegen den avond, of zelfs reeds tegen het uur dat de zon de plek, waar 't hol gebouwd is, niet meer beschijnt, zal de Ammophila nimmer verzuimen het hoopje steenen te bezoeken, dat ze bij 't graven in reserve heeft gehouden om er één van te gebruiken. Vindt ze er niets van haar gading bij, dan zoekt ze in de buurt net zoo lang, tot ze het verlangde gevonden heeft. 't Is een klein, plat steentje, iets grooter van diameter dan

de mond van den put, dat ze tusschen de kaken vervoert en als voorloopige sluiting op de opening van 't hol nederlegt. Morgen, als de zon opnieuw de naburige hellingen bestraalt, en de jacht begunstigt, zal het beest de woning wel wedervinden, die door een zware deur veilig gesloten is geweest; het zal er terugkeeren met een verlamde rups, die, stevig bij het nekvel gepakt, tusschen de pooten van den jager wordt voortgesleept; het zal de zerk oplichten, die zich oogenschijnlijk in niets van de andere onderscheidt, maar die hij toch op onverklaarbare wijze weet weer te vinden, hij zal er het stuk wild in bergen, er het eitje in deponeeren en daarna de woning voor goed sluiten en opvullen met het gereed gehouden puin.

Herhaaldelijk hebben zowel de zand- als de zilver-Ammophila's me getuige doen zijn van deze voorloopige sluiting der woning, als de zon ter kimme neigt en 't ver gevorderde uur des spijsvoorziening tot den volgende dag doet uitstellen. Zoodra ik 't hymenopteer zijn deur had zien verzegelen, stelde ik mijn verder onderzoek tot den volgende dag uit, maar niet alvorens eerste enige grassprietjes als piketpaaltjes in den grond te hebben gestoken, ten einde later den put weer te kunnen vinden, en wanneer ik des anderen daags niet al te vroeg kwam en 't hymenopteer den tijd liet, van de morgenzon te profiteren, vond ik het hol terug, maar thans voor goed gesloten en van levensmiddelen voorzien.

Hoe vindt het dier die oude plek weder? Het staakt des avonds zijn arbeid, om hem den volgende dag te hervatten, maar brengt den avond en den nacht niet in de pas gegraven woning door, integendeel, het verlaat het hol, na den ingang voorloopig met een steentje gesloten te hebben. Het terrein is hem niet bekend; hij is er toevallig beland, de grond kwam hem geschikt voor en aanstonds werd met graven begonnen. Nu zien we het insect vertrekken. Waarheen? Ja, wie zal dat zeggen, misschien naar de naburige bloemen, waaruit het bij 't licht der ondergaande zon een drupje gesuikerd vocht nipt, evenals de mijnwerker na gedane arbeid in den donkeren schoot der aarde een hartsterking noodig heeft.

De avond, de nacht en de morgen gaan voorbij. Nu wordt het tijd naar 't hol terug te keeren en 't werk te voltooien, maar hoe zal het dier dit na zijn zwerftocht wedervinden. Dat de wesp weer op haar nest en de bij in haar korf terugkomt behoeft ons niet te verwonderen, beide toch hebben vaste woningen, en den weg daarheen kennen ze derhalve wel, maar de Ammophila mist elke aanwijzing om haar na een tamelijk lange afwezigheid weer te doen vinden. Haar hol ligt op een plek, die zij gisteren misschien voor 't eerst heeft bezocht en die zij thans terug moet vinden na verafgedwaald en bovendien met een zwaar stuk wild belast te zijn. Haar plaatsgeheugen laat haar echter hoogst zelden in den steek en met een verrassende zekerheid zag ik het dier recht op zijn hol toestappen, alsof het reeds jaren lang in de streek gewoond had.

Enkele malen kwam het me voor, dat zij het spoor bijster was en, vond zij toen niet heel gauw den weg naar haar huis terug, dan werd de haar hinderlijke prooi voorloopig ergens op een struikje thym of een bosje gras neergelegd, waar zij haar later gemakkelijk terug kon vinden.

Na die ontlasting werden de nasporingen met kracht voortgezet. Ik heb haar spoor nauwkeurig gevolgd en met een potloodlijn den door het insect gevolgden weg op een stuk papier weergegeven; en de aldus verkregen teekening vertoonde een warnet van lijnen, dat maar al te duidelijk den angst verried, waaraan het verdwaalde dier ten prooi was.

Is dan ten slotte het hol weergevonden en de sluitsteen afgewenteld, dan dient de rups opgezocht te worden, hetgeen wederom niet al te vlot gaat, vooral als hij met het terugvinden der woning eenige moeilijkheid heeft gehad. Hoewel de Ammophila haar prooi op een duidelijk zichtbare plek heeft gedeponeerd, ziet men haar plotseling haar terrein-onderzoek staken en naar de rups terugkeeren, die ze even betast en besnuffelt, als wilde ze zich er van overtuigen, dat het er nog wel was. Hierop zet het dier met groote haast zijn onderzoek opnieuw voort, maar onderbreekt het desnoods een tweede, een derde maal, om zijn prooi een bezoek te brengen. Zou het in deze herhaalde bezoeken aan de rups misschien een middel vinden om zich de ligplaats beter in het geheugen te prenten?

Aldus wordt onder moeilijke levensomstandigheden gehandeld, maar in den regel vindt het insect zonder moeite den put weer, dien het den vorigen dag gegraven heeft in een hem onbekend terrein, waar zijn zwerfend leven hem toevalligerwijze heeft heengebracht. Zijn uitstekend geheugen aan voor eenmaal bezochte plaatsen is hierbij zijn vertrouwde gids. Ten einde me zelf niet te vergissen in den put, die onder een klein plat steentje bedekt is, durfde ik me niet uitsluitend op mijn geheugen verlaten, maar had ik daarbij de hulp noodig van mijn aantekeningen, schetsen, lijnen, piketpaaltjes, kortom, van een zuiver landmeetkundige studie.

Alle vier soorten begeeren als mondkost voor haar larven de rupsen van nachtvlinders. De zijde-ammophila kiest bij voorkeur de slanke rupsen, die zich op die eigenaardige manier voortbewegen, welke haar den naam van spanrupsen heeft bezorgd. Het zelfde hol vereenigt levensmiddelen van allerlei kleur, wel een bewijs dat de Ammophila op alle soorten van spanrupsen jacht maakt, mits ze klein van stuk zijn, want de jager zelf is niet zoo heel sterk en hoewel voor ieder larfje wel op vijf stuks wild gerekend is, mag het zijn maagje niet overladen. Mocht het hymenopteer geen spanrupsen machtig kunnen worden, dan stelt het zich met andere, even kleine rupsen tevreden. Na door den verlammingen angelsteek cirkelvormig opgerold te zijn, worden de vijf

slachtoffers in de cel opgestapeld, de bovenste ontvangt het eitje voor welks larve deze provisie bestemd is.

De drie andere soorten geven slechts een enkele rups aan iedere larve, maar hier komt het volume de plaats van het aantal innemen: het gekozen wild is welgedaan van gestalte en weldoorvoed en ruimschoots voldoende om aan de vraatzucht van de larve te voldoen. Zoo heb ik eens uit de kaken van de zand-ammophila een rups verwijderd, die vijftien maal het gewicht van den jager had; vijftien maal; zeker een enorm cijfer als men bedenkt hoeveel krachtsinspanning dit vordert van den jager, die een dergelijk stuk wild bij het nekvel, vaak door een moeilijk terrein, moet voortslepen. Geen ander hymenopteer, welks buit ik met behulp van de weegschaal met zijn eigen gewicht vergeleken heb, vertoont een dergelijke wanverhouding tusschen den roover en zijn prooi. De schier onbegrensde verscheidenheid van kleur der diverse rupsen, die ik of opgroef of tusschen de pooten der Ammophila's aantrof, geven ten duidelijkste blijk, dat de drie roofwespen niet de minste voorliefde hebben voor een bijzondere soort, doch dat iedere rups hun welkom is, behoorlijk van gedaante, niet te groot en niet te klein, en behorende tot de reeks der nachtvlinders. Het meest aangetroffen wild is de groene rups, die de stengels der planten dicht onder de oppervlakte der aarde verwoest.

Hetgeen eigenlijk de geheele geschiedenis der Ammophila's beheerscht en waartoe zich al mijn aandacht bepaalde is de manier waarop het insect zich van zijn prooi meester maakt en haar in een toestand van verlamming brengt, die voor de veiligheid der larven noodzakelijk is. Het vervolgde wild, de rups, is geheel anders bewerktuigd, dan de slachtoffers, die we tot heden besproken hebben n. l. de Bupresten, de snuitkevers en de spinnen. Het dier toch bestaat uit een onafgebroken reeks van ringen of daarop gelijkende segmenten, waarvan de drie eerste de ware pooten dragen, de blijvende pooten van den toekomstigen vlinder; andere zijn voorzien van buitengewoon of valsche pooten, die het speciale eigendom van de rups zijn en waarvan bij den vlinder geen spoor achterblijft, terwijl andere segmenten geheel van ledematen verstoken zijn.

Elk dezer ringen bezit zijn zenuwknoop of ganglion, 't centrum van gevoel en van de beweging, zoodat het zenuwstelsel twaalf afzonderlijke knopen vertoont, ongerekend de zenuwstreng, die men in den kop aantreft en met de hersenen zou kunnen vergeleken worden. Men ziet dus dat dit systeem tamelijk veel afwijkt van dat, hetwelk we bij de Snuitkevers en de Bupresten hebben leeren kennen, en dat zich zoo uitstekend leende tot een algeheele verlamming na een enkelen dolksteek. In plaats van drie, vertoont de rups wel twaalf zenuwcentra, die onderling van elkander gescheiden, evenals de kralen van een snoer aan de buikzijde van 't lichaam gelegen zijn. Bovendien is het een vaste regel bij deze lager bewerktuigde wezentjes, bij wie hetzelfde

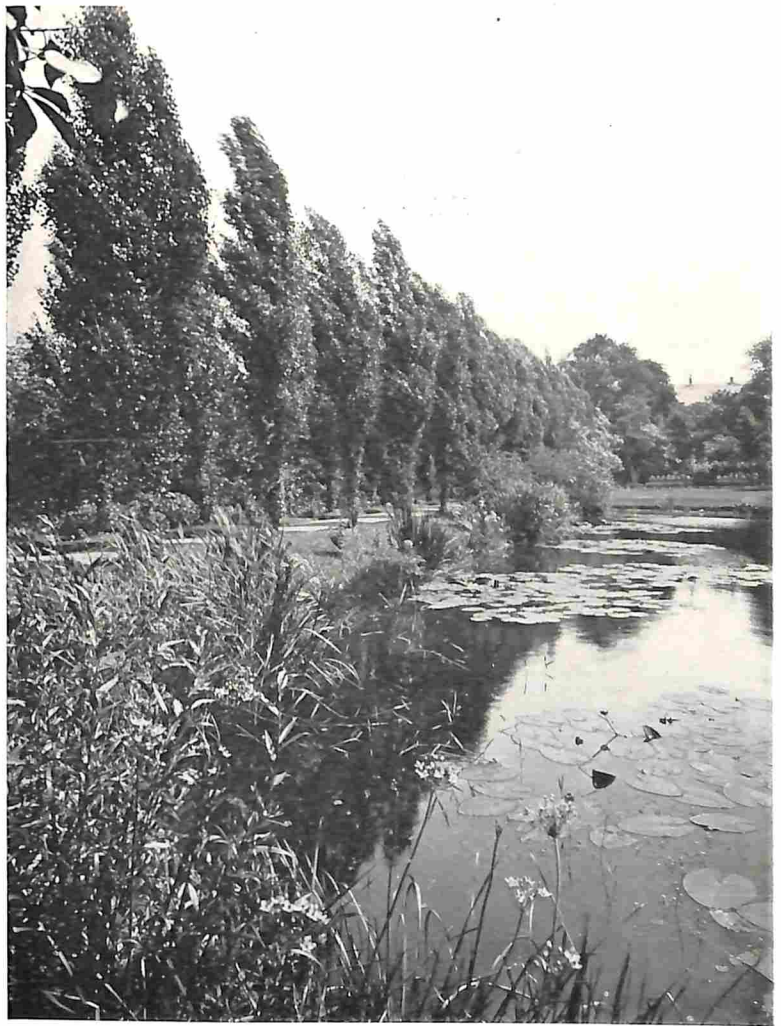

Foto C. Steenbergh.

VAN WEILAND TOT TUIN.

OOSTELIJK DEEL VAN DEN VIJVER MET GEZICHT OP DE POPULIERENLAAN.

orgaan bij herhaling vertegenwoordigd is, dat die verschillende zenuwknopen volkomen onafhankelijk van elkaar functioneeren, en dat dus iedere ring door zijn eigen centrum beheerscht wordt en niet dan na langen tijd in zijn bewegingen belemmerd wordt door de stoornissen der nabij liggende segmenten. Deze bijzonderheid is zeker voldoende om aan te toonen van hoeveel belang het is te weten te komen, op welke wijze 't hymenopteer zich tegenover zijn slachtoffers gedraagt.

Maar hoe groot het belang ook moge wezen, de moeilijkheden, aan de waarneming verbonden, zijn inderdaad niet gering. De afzondering, waarin de *Ammophila*'s leven, haar kluisenaars gewoonten, die maken, dat we ze niet dan bij toeval ontmoeten, maken 't niet mogelijk van te voren beraamde proeven te nemen. Men dient langen tijd en met het meest onuitputtelijk geduld op een gunstige gelegenheid te wachten, en daarvan op 't oogenblik, dat ge er 't minst op verdacht waart, gebruik van te maken. Nu heb ik jaren en jaren op dat gunstige oogenblik gewacht, tot het zich plotseling voor mijn oogen vertoonde en ik een onderzoek heb kunnen instellen zoo gemakkelijk en zoo volledig, dat het me voor het lange wachten ruimschoots schadeloos heeft gesteld.

Ten einde de operatie-wijze der roofwespen te bestudeeren, had ik tot nu toe slechts een middel toegepast en wel dit, dat ik het insect trachtte te ontmoeten, terwijl het in 't bezit was van zijn buit, het daarna van die prooi te berooven, en er hem onmiddellijk een soortgelijke, maar levende prooi voor in de plaats te geven. Deze substitutie-methode is bijzonder aan te bevelen, maar ze heeft dit bezwaar, en 't is geen gering bezwaar, dat ze 't onderzoek aan zeer wisselvallige kansen bloot stelt. Men komt zoo hoogst zelden een insect tegen, dat zijn slachtoffer met zich sleept, en mocht 't lot u gunstig wezen, tien tegen een, dat ge juist met iets anders bezig zijt en 't ruil-exemplaar niet dadelijk bij de hand is. En voorziet men zich van te voren met het gewenschte wild, dan is de jager weer nergens te vinden, en strandt men dus op de eene klip om een andere te ontzeilen. Bovendien moeten deze onverwachte onderzoekingen dikwijls plaats hebben op den publieken weg, wel het slechtste laboratorium, dat men zich denken kan. Bij die in der haast afgespeelde tooneeltjes, die we niet bij machte zijn naar ons welbehagen te doen herhalen, vreest men altijd verkeerd of slechts ten halve gezien te hebben.

Reeds lang koesterde ik den wensch mijn beestjes aan het werk te mogen zien op dezelfde tafel waarop ik hun geschiedenis schrijf; daar toch kon ik verwachten, dat hun geheimen me niet verborgen zouden blijven. Jaren geleden was ik al eens om inlichtingen bij den geknobbelden *Cerceris* geweest, maar zijn afkeer van den cléoon ontam mij den moed verder op dien ingeslagen weg voort te gaan. Te laat heb ik me beklagd, toen reeds mijn onderzoek gestaakt te hebben.

Laat ons allereerst beginnen met de behaarde *Ammophila*, (*Ammophila hirsuta* Seq.) mijn naaste buurvrouw. Ieder jaar zie ik haar, zoodra April in 't land is, druk bezig op de paden van mijn erf, waar ze tot Juni bezig is met het graven der hollen, het opsporen van de grijze rups en het opschuren der levensmiddelen. 1)

Haar taktiek is de meest gecompliceerde, die ik ken en verdient voorzer een aandachtige studie. Een maand lang ongeveer kost het me niet de minste moeite dien geleerden vivisecteur te ontvangen, daar ik hem al dien tijd voor mijn deur aan 't werk zie. Maar ik had ook grijze rupsen nodig en op mijn onderzoekstochten ondervond ik dezelfde teleurstellingen van weleer, toen ik daarbij verplicht was de *Ammophila*'s op de jacht te volgen en me haar aanwijzingen ten nutte te maken, evenals de truffelzoeker zich verlaten moet op den reuk van zijn hond. Maar hoe ijverig ik onderzoek, hoe trouw ik ieder thijm-struikje bekijk, ik vind 't verlangde niet, terwijl mijn concurrenten ieder oogenblik met hun wild thuiskomen. Op nieuw een prachtige gelegenheid om het beest als onze meerdere te erkennen, waar het de behartiging zijner belangen geldt. Ook mijn leerlingen trekken er met hetzelfde doel, maar met even weinig succes, op uit. Ik verken de omstreken en tien dagen lang kwelt me de teleurstelling, niets te hebben gevonden zóó, dat ik er haast niet van slapen kan, totdat ik eindelijk en ten laatste aan den voet van een muur, rijkelijk door de zon beschenen, onder de ontsprui-

tende rozetten van de *Pluim Centaurea* een vrij groote hoeveelheid kostelijke grijze rupsen (*C. paniculata* Lehm.) aantref.

Thans is een van haar met de *Ammophila*'s ten mijnent onder de stolp. Gewoonlijk geschiedt de aanval tamelijk snel. De rups wordt bij den nek gevat door de kaken, een tang met kromme bladen en groot genoeg om er de grootste helft van den levenden cylinder tusschen te klemmen. Heftige spartelingen van 't aangevallen beest noodzaken den aanvallers somtijds los te laten, maar deze hervat den strijd en boort zijn angel met drie snel op elkaar volgende stooten in den thorax, beginnende bij den derden en eindigende bij den eersten ring, waar 't wapen met bijzondere aandacht schijnt ingedreven te worden.

Hierop laat de *Ammophila* zijn slachtoffer los, ze trappelt met trillende passen heen en weer op 't kanton, waar de stolp op rust, ze strekt zich er op uit, sleept zich voort, richt zich op en laat zich weer vallen, terwijl de vleugels zich krampachtig bewegen, nu eens buigt het den kop ter aarde dan weder verheft het zich op de achterpooten als wilde ze een sprong wagen, kortom, ze legt duidelijk haar blijdschap aan den dag. Evenals wij in de handen wrijven, als we met zelfvoldoening op onzen arbeid terug kunnen zien, evenzoo verkondigt de *Ammophila* op haar manier haar overwinning op het monster, dat, thans niet meer in staat weg te loopen, toch nog met het achterlijf trekt, telkens als de *Ammophila* het met een poot aanraakt. Ook de monddeelen zijn nog voortdurend in dreigende beweging.

Tweede bedrijf. Bij de hervatting der operaties wordt de rups bij den rug gegrepen. In geregelde volgorde worden nu, van voren

naar achteren, alle segmenten aan de buikzijde gepriemd, met uitzondering der drie geledingen van den thorax die reeds een beurt hebben gehad. Daar elk ernstig gevaar reeds door de steken van 't eerste bedrijf bezworen zijn, haast het hymenopteer zich hierbij dan ook volstrekt niet. Kalm en met overleg behandelt het zijn lancet, kiest met oordeel het juiste punt en gaat op die wijze van ring tot ring, terwijl het tevens zorgt het lichaam telkens zoo ver naar achteren te verplaatsen, dat het segment, dat aan de beurt is, behoorlijk door den angel bereikt kan worden. Thans wordt de rups voor de tweede maal aan haar lot overgelaten. Met uitzondering der kaken, die nog steeds tot bijten in staat zijn, is thans het geheele lichaam verlamd.

Derde bedrijf. De *Ammophila* omstrengelt haar slachtoffer met de pooten terwijl ze haar kaken slaat in den rug, op 't punt waar de voorste thorax-ring begint. Tien minuten lang bewerkt ze dit zwakke punt, dat dicht bij de kop-gangliën is gelegen. De knauwen zijn wel hevig, maar worden bij tusschenpooten en met overlegtoegebracht, alsof de operateur zich telkens van 't veroorzaakte effect wil overtuigen, ze herhalen zich zoo dikwijls, dat ik den tel kwijt raak. Worden ze ten slotte gestaakt, dan zijn de kaken der rups tot rust gekomen; en is het wild gereed om te worden vervoerd.

Ik heb hier 't gansche verloop van 't drama beschreven, zooals het zich dikwijls, maar lang niet altijd afspeelt. Het

dier is nu eenmaal geen machine, die vandaag doet, wat ze gisteren deed, en morgen weer net precies hetzelfde zal doen. Wie verwachten zou, steeds den strijd te zien afspelen gelijk ik dat zoo even beschreven heb, zou bedrogen uitkomen. Er doen zich, bij herhaling zelfs, bijzondere gevallen voor, die min of meer van den algemeenen regel afwijken. Daarvan de voornaamste te vermelden, acht ik plicht tegenover den toekomstigen beschouwer, wien ik gaarne een teleurstelling wil besparen.

Het is geen zeldzaamheid, dat in het eerste bedrijf, waarin zich de verlamming van den thorax afspeelt, het aantal stooten tot twee, somtijds tot een enkele beperkt blijft, die dan in 't voorste segment wordt toegebracht. Dit schijnt inderdaad het voornaamste moment van de geheele operatie te wezen, als men ten minste let op de bijzondere aandacht, die het dier daaraan wijdt. Zou het te gewaagd zijn hierbij te veronderstellen, dat de operateur zich bij de bewerking van den thorax ten doel stelt, den patient niet alleen voor goed onschadelijk, maar hem ook ongevoelig te maken voor de pijnlijke en langdurige behandeling die hem in 't tweede bedrijf wacht? Wat mij betreft, zou ik me met die zienswijze uitstekend kunnen vereenigen. Maar hoe het ook zij, de in het eerste bedrijf gespaarde borstsegmenten krijgen in het tweede wel een beurt. Dikwijls heb ik gezien dat den drie thorax-ringen een tweede prik werd toegebracht: voor de eerste maal bij het begin van den aanval, en vervolgens als 't Hymenopteer tot zijn verlamde prooi terugkeert. Maar heel dikwijls ook laat het insect zijn slachtoffer geen oogenblik los, en zet zijn operatie onafgebroken voort. Het lustige tusschenspel heeft

Foto van Schilfgaarde.

JONG TAPUITJE AAN DEN INGANG VAN
HET NEST IN EEN KONIJNENHOL.

1) De bij ons ook voorkomende *Ps. hirsuta* Scop. fourageert met spinnen. Fabre nu schrijft van rupsen. Thijssse heeft de zaak onderzocht en heeft bevonden, dat er twee soorten zijn, die veel op elkaar gelijken en wel *Ps. hirsuta* Scop. die inderdaad met spinnen fourageert en *Ps. affinis* Kirby, die steeds met rupsen fourageert. De „*hirsuta*” van Fabre was dus *P. affinis* Kirby. S. L.

dan niet plaats; de triomfdans rondom het stuiptrekkende slachtoffer blijft achterwege.

Gewoonlijk werden alle segmenten in geregelde volgorde van de voorste tot de achterste, tot zelfs de aarsring, verlamd. Een tamelijk vaak voorkomende uitzondering spaart de twee of drie laatste.

Ten slotte heeft de aanval op 't zwakke punt, gelegen tusschen kop en borststuk, nu eens plaats, dan weer blijft die achterwege. Blijven de kaken van de rups in actie, dan is een beet in den nek voldoende die dreigende beweging te doen ophouden; is echter de verstijving reeds ingetreden, dan heeft het insect ook geen extra moeite meer te doen. Zonder dat deze laatste operatie beslist noodzakelijk is, komt ze in ieder geval het vervoer ten goede. De rups toch, die te zwaar is, om in de vlucht getransporteerd te worden, wordt met den kop vooruit tusschen de pooten van de Ammophila over den grond voortgesleept. Mochten de kaken nog werkzaam wezen, dan kon de minste onhandigheid den voerman noodlottig worden. Bovendien leidt de weg dikwijls dwars door grasvlakten, die de grijze rups de gelegenheid geven een sprietje vast te grijpen, en zodoende het vervoer te belemmeren of onmogelijk te maken. Dit is nog niet alles. De Ammophila legt pas de laatste hand aan 't werk, als zij in 't bezit is van haar rups. Tijdens het graafwerk wordt het wild op een verheven plekje gedeponeerd, waar 't buiten bereik ligt van de mieren en waar de jager, onder 't graven door, even heen kan lopen om zich te overtuigen, of zijn bezit er nog ligt. 't Is voor hem een middel, om zich de dikwijls ver verwijderde ligplaats beter in 't geheugen te prenten en ook om al te vermetele roovers op eerbiedigen afstand te houden. Is dan het oogenblik gekomen het wild naar huis te transporteren, dan zou dit eenvoudig onmogelijk wezen, als de rups zich in dien tusschentijd met zijn kaken aan een struikje vastgemeerd had. 't Vervoer eischt derhalve gebiedend de algeheele verlamming der gevreesde kaken. Deze is slechts tijdelijk; vroeg of laat verdwijnt die weer, maar dan is het wild reeds lang en breed opgeschuurd en 't eitje, op behoorlijken afstand van 't gevaarlijke punt gedeponeerd, heeft van de kaken niets meer te vreezen.

Foto Steenhuizen.

ROERDOMP OP ZIJN NEST MET JONGEN.

J. H. FABRE,
(vert. door P. G.).

In ons land komen 4 Ammophila's voor: A. subulosa L., A. campestris Jur., A. (Psammophila) hirsuta Scop., A. (Psammophila) affinis Kirby. S. L.

BOEKBESPREKING.

Vogellevens in Nederland, door A. B. Wigman.
Uitgever J. M. Meulenhoff, Amsterdam.

TOEN voor een kwarteeuw de heeren Heimans, Jaspers en Thijssse hun „De levende Natuur” en verschillende boekjes in het licht brachten, ging daarvan een ongekende beking uit, die tot groote gevolgen leidde. Men kreeg daardoor gemakkelijk een goeden kijk op de mooiste natuursaken met hare wondervolle werkingen en daardoor konden verenigingen als „de Natuurhistorische”, die „tot bescherming van vogels”, „tot behoud van Natuurmonumenten” enz. zich krachtig ontwikkelen; daardoor hebben de albums van Verkade zoo gemakkelijk hun weg gevonden, en daardoor spreken zelfs schoolkinderen over vogels en bloemen, over voortplantingen en bestuivingen met een ernst en een overtuiging, die oudere menschen dikwijls versteld doen staan, omdat ze in den vroegeren dommel zijn gebleven. En daardoor ook zal het pas verschenen boekje, geschreven door den heer A. B. Wigman, te Wageningen, en keurig verzorgd door den uitgever J. M. Meulenhoff, te Amsterdam, zijn weg wel vinden. Onder de 68 photographische natuur-opnamen zijn vele uitstekend geslaagde als: „De Kluit” van Whiting, de mooie kiekjes van Steenhuizen en van Vijverberg, „de Meeuwen” van v. Schilfgaarde, enkele foto's van J. v. d. Veen, een paar van den schrijver en een van Rubow.1)

De wensch van den schrijver, „dat dit boekje met zijn mooie plaatjes de liefde zal doen ontwaken tot een hooger leven en oprechten natuurzin in 't algemeen, voor onze gevederde vrienden”, zou zeker voor 25 jaren eerder vervuld zijn geworden, dan nu het geval kan zijn, omdat velen voor dat mooie reeds wakker zijn geworden. Doch velen ook kunnen erdoor volgen en bij anderen zullen de indrukken ongetwijfeld versterkt worden. Bij ieder, die het boekje ter hand neemt, zal liefde gewekt worden en bij den gerijpten geest worden smaak en schoonheidszin er door gediend.

De heeren Heimans en Thijssse waren belangrijke figuren voor ons intiemer cultuurleven, wat niet zoo dadelijk door ieder gevoeld werd. De beteekenis hunner werken gaat dieper, dan men denkt. Deze mannen dragen er het hunne toe bij, om een komend geslacht, ook in het aesthetische, op geuriger en gezonder wegen te leiden. En de Heer Wigman sluit zich met zijn „Vogellevens” bij hen aan.

Het boekje wil ons in 150 pagina's de vogels doen kennen, zooals zij in ons land voorkomen „bij huis”, „in het bosch”, „in open terrein”, „in ons polderland”, „tusschen riet en biezen”, en „als duin- en zeevogels”. Of we er alles van zullen weten, wanneer we ook in de Natuur hebben waargenomen, wat het boekje aangeeft? Bij lange niet. Doch op volledigheid wil het ook geen aanspraak maken, omdat, de schrijver erkent dit in een voorwoord, het bekrompen bestek zulks niet gedoogde. 't Was daarom zeker beter geweest er eenige bundeltjes van te maken, dan had er b.v. veel meer moois gezegd kunnen worden van het aardige tapuitje, waarvan nu niet eens vermeld staat, dat het in 't najaar zoo'n keurig licht-roestkleurig pakje draagt en dat het menigvuldig broedt in schapendijkjes en tusschen de steenen onzer zeekeringen. En dergelijke opmerkingen kunnen gemaakt worden bij de beschrijvingen van vele andere species. Doch zoo gaat

het bij alles, wat men in een keurslijf moet prangen; daar zal men zeker dekingen en hiaten ontmoeten. Wanneer men dit in aanmerking neemt, mag gezegd worden, dat de Heer Wigman met de ruimte heeft gewoerd, dat hij met weinige woorden veel heeft gezegd, en dat het een sieraad zal vormen in de „Meulenhoff-editie”; men moet er zich over verbazen dat zooveel moois voor zoo'n geringen prijs aangeboden kan worden, daar alleen de foto's het dubbele wel waard zijn.

Onder de opmerking, dat voor de wetenschappelijke namen het trinomiaal-stelsel meer aanbeveling verdient, dan het twee-namenstelsel, waarmee men er tegenwoordig niet meer komt, worden schrijver en uitgever met „Vogellevens in Nederland” geluk gewenscht, terwijl het boekje hartelijk en warm wordt aanbevolen.

J. DAALDER DZ.

1) Met toestemming van den uitgever zijn op deze en de vorige bladzijde een drietal afbeeldingen uit het boekje geplaatst.

HET AMERIKAANSCH DUEL

DOOR EWALD GERHARD SEELIGER.

(42)

(Geautoriseerde Vertaling).

„**G**LADYS wil niets meer van mij weten” vervolgde Patrick Peppercorn, „dus ook niets meer van hem! En ieder oogenblik kan Tom Fleitman komen. Ik moet mij, hoe dan ook, met haar verzoenen”.

„Dat zou je wel willen!” antwoordde zij. „Maar daar komt niets van in! Zij moet alles weten. En ik kan haar beter inlichten dan jij!”

Foto van Schilfgaarde.

JONGE ZILVERMEEUW.

„Maggie!” jubelde hij. „Dat is een kostelijk idee! Daarvoor moet ik je een zoen geven”.

„Neen, neen!” weerde zij hem af. „Doe eerst het raam dicht!”

„Maggie!” sprak hij overgelukkig. „Je bespaart me den zwaarsten gang van mijn leven!”

„Dat schijnt mijn lot te worden!” lachte zij en sprong op. „Maar dit zeg ik je, Patrick, het is de eerste en de laatste maal!”

„Och, ja!” zuchtte hij. „Ik ben zeer dikwijls gestruikeld. De verzoeken dezer wereld zijn groot en zwaar”.

Maggie ging regelrecht naar het huis aan den overkant en belde aan. Hier werd haar medegedeeld, dat Gladys naar het strand was gegaan. Met de haar eigen energie begon Maggie haar te zoeken; weldra vond zij Gladys. Dezewas op een bank gaan zitten en staarde droomend naar de zee.

„Goeden morgen, miss Schwab!” riep Maggie reeds van verre en steevende recht op haar aan.

„U?” ontviel Gladys, terwijl ze opstond.

„Ik breng u de groeten van Tom Fleitman!” glimlachte Maggie schalks en greep Gladys' hand, die ze hartelijk drukte. „Maar van den *echten* Tom Fleitman, niet van dien anderen.”

„Hij is een bedrieger!” sprak Gladys verlegen.

„En wat voor een!” lachte Maggie, ging zitten en trok Gladys naast zich op de bank. „Hij heeft mij ook bedrogen. Daarom ben ik dan ook zijn vrouw geworden. Alleen om me op hem te wreken. Iedere andere wraak zou op Patrick Peppercorn zonder uitwerking gebleven zijn.”

„Patrick Peppercorn!” herhaalde Gladys, en trok haar hand terug.

„Zoo heet de onechte Tom Fleitman!” knikte Maggie vroolijk. „Dezelfde die u van morgen op zijn onhebbelijke manier overvallen heeft. Dat is nu eenmaal zijn manier van doen! Den echten Tom Fleitman heb ik eenige dagen geleden in Chicago gesproken. Ik ben hem grooten dank schuldig. Want hij is een man van eer. Ik benijd u bijna om hem. Hij heeft mij beloofd morgen in Tampa te komen. Wees dus blij, lieve juffrouw Gladys! Ik zou zoo graag uw vriendin willen worden.”

„Nathanael Mobson zegt, dat hij in de gevangenis zit wegens wisselvervalsching!” stiet Gladys uit.

„De wissels heeft Patrick Peppercorn vervalscht!” kalmeerde Maggie haar. „Maar het gevaar heb ik afgewend.”

„Is die Patrick Peppercorn ook een bigamist?” riep Gladys huiverend.

„Een ethische trigamist!” knikte Maggie.

„En toch houdt u van hem?” vroeg Gladys verbaasd. „Hoe kan men van zulk een man houden?”

„Dat vraag ik me zelf ook af!” zei Maggie eenvoudig, terwijl ze de wenkbrauwen optrok. „Maar ik houd nu eenmaal van hem, en daartegen is niets te doen.”

„Maar dat moet toch verschrikkelijk zijn!” riep Gladys, de handen te samen slaande. „Een trigamist!”

„Hij is opgehouden met trigamisten!” lachte Maggie met een zeer komisch dreigend gebaar.

Daarop sloeg zij haar armen om Gladys en omhelsde haar; deze gaf haar, zij 't ook eenigszins aarzelend, een kus terug.

Zoo werden zij vriendinnen.

Nu overlaadde Gladys Maggie met een salvo van vragen. Maggie kon niet vlug genoeg antwoorden.

„Hij is in de gevangenis!” riep Gladys droevig.

„Hoe is dat mogelijk!” antwoordde Maggie getroffen, „dat moet ik Patrick vertellen.”

En ze snelden beiden naar huis. Midden op de straat namen zij afscheid van elkaar.

Patrick Peppercorn lag op de sofa welbchaaglijk een sigaar te rooken.

„Tom Fleitman zit in de gevangenis!” riep Maggie, binnenstormend.

„Onzin!” lachte Patrick Peppercorn, zonder van houding te veranderen. „Hij heeft toch geen wissels vervalscht.”

„Maar jij hebt dat gedaan,” viel zij hem in de rede.

„Ik?” lachte hij. „Jij!”

Maggie viel peinzend op een stoel neer, maar plotseling schaterlachte zij.

„Maar dan kunnen zij hem toch immers niets doen!” riep zij buiten adem en boog zich over hem heen.

„Niet het minste!” sprak hij, legde zijn sigaar weg en gaf haar een kus.

Den volgenden morgen wilde zij na het ontbijt uitgaan.

„Ik ga met Gladys naar 't station!” vertelde zij Patrick Peppercorn. „Wij zullen Tom Fleitman afhalen.”

— „Duivels!” riep hij opgewonden en sprong uit zijn bed. „Maar hij komt met Elinor Club. Zij is immers zijn tante, die hij naar Sam Shuttlecock terugbrengt.”

En nu vertelde hij haar tot in de kleinste bijzonderheden het plan der ontvoering.

„Bedenk wel, dat zij, als zij je ziet, terstond rechtsomkeert maakt,” riep hij.

„Wij zullen ons niet zien laten!” kalmeerde Maggie hem. „Jouw medewerking is niet noodig.”

„Ik ben dus overbodig?” bromde hij.

„Dat ben je altijd meer of minder geweest!” plaagde zij hem. „Troost je maar met de flesch whisky. Als je het wilt, stuur ik je een heel vat.”

„Wraak is zoet!” zuchtte hij, terwijl hij weer ging liggen. „En de wraak van een vrouw is het zoetst. Maar niet voor den man.”

Nauwelijks was zij buiten, of hij stond op en sloop haar achterna. Gladys wachtte reeds op haar nieuwe vriendin. Zij gaf Maggie een arm en zoo gingen zij de stad door, druk met elkaar pratend.

Patrick Peppercorn, die achter haar aansloop, barstte bijna van nieuwsgierigheid. Maar hij durfde niet zoo nabij te komen, dat hij het gesprek kon affluisteren. Bij het station verstopte hij zich in een verborgen hoekje.

De trein kwam aan, maar zonder Tom Fleitman. Gladys en Maggie verlieten het station. Patrick, die ze niet uit het oog verloor, zag, dat hun gesprek steeds drukker werd. Al dichter en dichter kwam hij bij ze. Eensklaps bleef Maggie staan, en sloeg met haar parasol op den grond.

„Dat moet Patrick dadelijk weten!” riep zij zeer opgewonden. „Wij moeten terstond naar haar toe gaan.”

„Hier ben ik,” zeide hij, te voorschijn komend en beleefd groetende. „Geheel tot uw dienst.”

„O!” riep Maggie verontwaardigd. „Ben je ons nagelopen?” Daarop wendde zij zich tot Gladys.

„Zoo is hij nu altijd!”

Gladys echter maakte een vragend gebaar.

„Kent u elkaar niet?” riep Maggie vroolijk. „Mr. Peppercorn, Miss Schwab!”

„Bij plaatsvervang Tom Fleitman!” sprak Patrick Peppercorn en maakte voor Gladys een vormelijke en correcte buiging. „Vergeef me, Miss Schwab, als ik de zaken niet zoo goed waargenomen heb als ik wel gewenscht had.”

„U hebt uw rol vrij goed gespeeld!” glimlachte Gladys, en reikte hem de hand.

„Wacht eens even!” viel Maggie tusschen beide. „Nathanael Mobson is in Chicago. Dat vertelde Gladys me zoo-even.”

„Hm!” deed Patrick Peppercorn, en overlegde. „Als hij maar niet geknoeid heeft. De zaak zou bedenkelijk kunnen worden, als ik de wissels niet in mijn zak had. Wees niet bezorgd, Miss Schwab! Als hij vanavond niet komt, dan komt hij morgen. Misschien gaat hij over New Orleans met de boot. Wij moeten daarom ook op de booten letten.”

„Zorg jij dan voor de booten!” zei Maggie en troonde Gladys met zich mee.

En zij lieten hem staan. Patrick Peppercorn begaf zich naar de haven, waar Joshua en Benjamin zich als twee zwarte aagieren op hem stortten.

Want de acht dagen waren om. „Meneer Tom moet mee!” snoof Joshua en hield hem aan zijn jas vast.

„Mr. Shuttlecock jaagt ons weg, als wij meneer Tom niet meebrengen!” vulde Benjamin aan en nam het andere pandje van Patrick's jas tusschen zijn zwarte vingers.

„Laat los!” riep deze en gaf ieder een flinken klap achter de ooren.

(Wordt vervolgd).

Foto Leipziger Presse-Büro.

HET PALEIS VAN DEN STADHOUDER AAN DE PIAZZA GRANDE TE TRIËST,
DE DOOR DE ITALIANEN ZOO VURIG BEGEERDE STAD.